

Exercitatio medico-physico-anatomica, de saliva humana ejusque natura usu proprietatibus, &c; / [Giuseppe Lanzoni].

Contributors

Lanzoni, Giuseppe, 1663-1730.

Publication/Creation

Ferrariae : B. Pomatelli, 1702.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/s6jj8yvg>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

JJ
h 8

62724/3

A.6
29

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

Accession Number

Press Mark

LANZONI, G.

IOSEPHI
LANZONI
DE
SALIVA HUMANA

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30525834>

IOSEPHI
LANZONI
EXERCITATIO
DE SALIVA HUMANA

IOSEPHI
LANNONI
EXERCITATIO
DE SALIVA HUMANA

LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
J O S E P H I
L A N Z O N I

PHILOS., ET MEDIC. DOCTORIS
FERRARIENSIS,

*In Patrio Lyceo Lectoris Ordinarii, &
Academie Leopoldino -- Imperialis
Naturæ Curiosorum Collegæ &c.*

EXERCITATIO

MEDICO-PHISICO-ANATOMICA,
DE SALIVA HUMANA

Eiusque natura, usû, proprietatibus &c.

FERRARIÆ. M. DCCII.

Typis Bernardini Pomatelli.
Superiorum permisso.

SOCIETY OF LONDON
MEDICAL

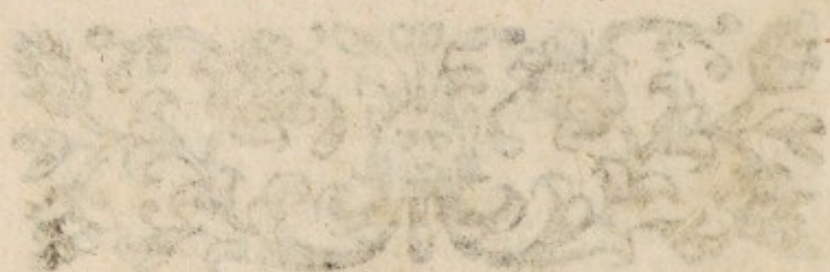
PHILOS. ET MEDIC. DOCTORIS
FERRARIENSIS

Publico & privato Doctorum Ordinarii,
in Universitate Medicae & Chirurgicae
Ferrarum & Universitatis Collegii etc.

EXERCITATIO

MEDICO-PHYSICO-ANATOMICA
DE SALIVA HUMANA

Ab A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

FERRARIAE. M. DCCII.

Typis Bernardini Pomarelli.
Superiorum parvisse.

Reuerendissimo P. Magistro.

VINCENTIO
CORONELLI

Artium, & Sacrae Theologiae Doctori,
Serenissimae Venetorum Reipublicae
Cosmographo, ac Totius Seraphici
Ordinis Minorum Conuentualium
Ministro GENERALI
Meritissimo.

Ioseph Lanzonus Sal., & Felicit.

A *Vetusta rerum memoria nos
receptus ad nos usque per-
uenit, ut illi omnes, qui libros suos
publici iuris facere decernant, unum,*

† 3 aut

aut virum Dignitate conspicuum, vel
heroicis virtutibus illustrem, aut erudi-
tione celebrem, vel tandem Amicum eli-
gant, cui librum donent: Ità sapientissi-
mus Peripateticorum Pater Aristoteles
Eudemo, Nicomaco, & Alexandro Ma-
gno, Elegantissimus Poetarum Catullus
Cornelio Nepoti, Lyricorum Phœnix Ho-
ratius Mæcenati, Incomparabilis Valerius
Maximus Tiberio Cesari, Illustris Fla-
uius Vegetius Valentiniano Augusto, &
magnus Naturæ Bibliotecharius Plinius
Vespasiano opera sua dedicarunt; Lon-
gum hic foret, & epistolæ minimè con-
ueniret ad inferiora descendere tempora,
& plura exempla, quæ passim extant,
undique velle conquirere; Itaque hoc qua-
lecumque meum Opusculum in lucem eden-
do, antiquum morem sequi decerno, nec
diù deliberandum fuit, cui potissimum
meam hanc dedicarem opellam, R E V E-
R E N.

RENDISSIME PATER ; se
enim Dignitatem quero , pauci Dignita-
tis gradum tuo equalem obtinent , si heroi-
cas virtutes , quis istis te fulget præstan-
tior , si Eruditionem , quis te dignior ob tot
egregia Editâ opera , si denique benevolentiam
erga me tuam considero , quis tibi est præ-
ferendus , qui suavi comitate semper soles

Meas esse aliquid putare nugas .

Hanc ideò *Exercitationem meam de Sali-
ua* sub tuum conspectum venire sino Re-
uerendiss. Pat. Protectorem non habitu-
ram , quin potius sustinuerit iudicem

Quò nil exactius , eruditiusque ,
Sed nec candidius , benigniusque .

Accipe igitur hilari vultu , & exporrectâ ,
letaque fronte hoc qualecumque munuscu-
lum , tanquam specimen , & testem mee

erga te observantia, idque si dignum tua
protectione videatur, tuere: Ego interim
D. O. M. enixe rogo, ut gloriam tuam
augeat, tua vota secundet, & ad tua
Illustrissima, ac semper Venerabilis Reli-
gionis perpetuum splendorem, & utilita-
tem, te seruet incolumen. Vale.

Ferrarię die 27. Febr. 1702.

A D

A D

LECTOREM

Tantum in me potest blanda
vis Amicorum , ut tenuem
hanc ingenioli mei opellam
publici iuris facer sustineã,
& vadum hoc tentare publicę Famę ;
Nihil enim mihi minùs in animo erat ,
quam huic me deuouere curę fastidio-
so hoc

so hoc , ac deliciarioris palati sæculo ,
quò plures sunt Aristarchi, quos hodie
alit obtrectatio , ut verbis utar Stobæi,
& plures Sychophantæ , qui ieiunè ma-
leuoli , nihil præter odium Litterarum
profitentur , & ut nihil sciunt , ità om-
nia carpunt acuendo linguas suas sicut
serpentes , omnia Theoninis dentibus
dilacerando , ad vituperandum procli-
uiiores, vt ait Plutarcus, quam ad lau-
dandum , & quia quot homines , tot
sunt sententiæ , ideò stat prò certissimo,
quod scribendi modus , qualiscumque
sit , voluntates omnes explere nequit ,
omnibus enim placere difficilimum est :
Vicit nihilominus Amicorum imporeu-
nitas , quibus me totum debeo . & li-
cet mihi plus discendi incumbat neces-
sitas , quam suppetat docendi facultas.
vt loquar verbis Illustris Boylei in Tent.
Physiol. , attamen **Exercitatio hæc de**
Saliua

Saliua humana respicit lucem , cuius
euoluendo pagellas , ut te benevolum
Lectorem præbeas enixè rogo , & hunc
qualemcumque ingenii mei factum ,
æqui , bonique consulas oro ; Obser-
uabis autem perlegendo , me multos
passim Authores , & plures forsàn ,
quam par esset adiecisse , quod tamen
haud iniquo , ut spero , feres animo ,
necessum enim duxi verbis meis Docto-
rum Virorum testimoniis in medium
allatis fidem conciliare ; nec per hoc ,
quod aliorum sententias transcripserim ,
me damnes vellim , nam rectè in sui Eu-
nuc. Prologo cecinit Terentius.

*Nullum est iam dictum , quod non
dictum sit prius ,*

*Quare æquum est , te cognoscere , at-
que ignoscere .*

Plura

207 Plura quidem circa Saliuam addere
potuissem, ast cum non volamen; sed
tantummodo Exercitationem paruam con-
scribere decreuissem, nolui iusta mole
eandem excedere, præceptorum me-
mor Stobei lectione, & doctrina mira-
bilis, *ne verbis multis pauca comprehen-
das, sed paucis multa,* & antiqui At-
heniensis Comici Menandri,

*Impudentes sermones hoc solo iuuantur,
si fiant breues,*

nec non Lyricorum Phœnicis Horatii
in gremio Musarum educati

*Quidquid præcipies, esto breuis, ut
citò dicta.*

*Percipiant animi dociles, teneantque
fideles.*

Non

Nonnulla forsàn irrepsere in huius
Opusculi impressione Menda, & Sphal-
mata, tùm ob oculi mei præteruolan-
tis indiligentiam, cum ob Typographi
incuriam, quæ iuxtà rei sentum facili-
ter apparentem, ut emendes rogo; com-
mata verò, & distinctiunculas alias,
quæ hinc indè negligenter impressa in-
uenies crisi tuæ, & arbitrio committo;
Interim Vale, ac me ama.

Hic

HIERONYMI BARVFFALDI

Ph. D. Ferrarien.

*In Undequaque Clarissimi Viri, & Amicis
Candidissimi*

IOSEPHI LANZONI

Med. Ferrarien., in Patr. Lyc:
Lectoris.

O P U S

De Saliva Humana.

PHALEUC.

Quid, LANZONE, tot editis libellis,
Quos non Occidit invident Eois.
Quos nec postera peierabit ætas,
Huic nostro decus attulisse sæclo,
Quid LANZONE novum vovet Minerva
Phæ-

*Phæbee Artis Opus BONE SALIVÆ?
Non sat Pœonia quot Arte claros
Regali Padus educauit unda
Chartis vivere? non sat orbe nosci
Conditi queat Arte qua Cadaver?
Non sat Citria, non satis Corollas
Æternam ingenus olere Famam?
Sunt hæc crede mihi, satis superquè,
Ut doctum queat usquè ad astra Nomen,
Vel visu invidiæ probante, tolli;
At perge, & nova semper Eruditis
Mentis prome penu diu reposta,
Quò, si plus nequeat, nitere nomen,
Saltem nomine Res tuo nitescant.
Ipsa, dic rogo, quid fuit SALIVA
Olim sordidiusque, viliusquè?
Quid nunc nobilius, salubriusquè?*

Canebam in meo Museo Ferraria Kal. Febr. 1702.

Franciscus Iustinus Phil., & Med. Doctor.

LEgi iussu Reuerendissimi Patris Inquisitoris Generalis Ferrariæ, nec sine animi iucunditate eruditam hanc exercitationem, cuius titulus est, *Josephi Lanzoni Philos., & Med. Doctor. Ferrariensis. Exercitatio Medico-Physico-Anatomica de Saliva Humana eiusq; natura usu, & proprietatibus &c.* quam publica luce dignissimam iudico, cum nihil præcontineat, quod Moribus, Principibus, aut Orthodoxæ repugnet Fidei, imò innumeras non solum medicas, & anatomicas eruditiones, sed etiam philologicas voluptates, in quibus Medicorum simul, ac humaniorum litterarum Professorum animus erudiri poterit.

Die 14. Ianuarii. 1702.

Attenta suprad. attestatione, & approbatione &c.

Imprimatur.

Fr. Carolus Franciscus Corradus Vicarius Generalis S. Officii Ferrariæ.

Dominicus Catalanus Vicarius Generalis.

(1)

IOSEPHI LANZONI

Philos. , & Med. Doct. Ferrarien. &c.

EXERCITATIO.

Medico-Physico-Anatomica de Saliva humana,
ejusque Natura, usu, proprietatibus &c.

CAPUT PRIMUM.

De Salivæ Natura, & causis.

T à nomine incipiam , & rem
ab ovo , ut dici solet exor-
diar , saliva dicitur , quòd
salis saporem habeat juxtà
Perotum , & Laurentium ,
vel à saliendo , quòd in ore
saliat , & crescat, ut Rob. Ste-
phano placet , sive à salvando salvia , quasi
saliva nuncupatur , eò quòd multos morbos sa-
net, ac salvet, ut cum Galeno, Plinio, Mar-
tinio, & aliis Cornelius à Lapide scribit; Va-
rias hic humor sortitus est definitiones, ac no-

A

mina

mina juxtà varias Doctorum sententias; nonnulli enim salivam, tamquam inutile corporis excrementum considerant, qui tamen à Gale-
 no admonentur, salivæ generationem inter ea esse, quæ providè à Natura fiunt; undè meritò alii velut utilissimum machinæ humanæ laticem salutarunt; hinc cum Jungkenio, & Bohnio Zypeus, salivam, humorem serosum ex ductibus salivalibus extillantem definivit; primum Naturæ menstruum in humano Laboratorio vocavit VValdscmidtus; Liquorem à sanguine separatum per proprias glandulas Tauri dixit; Principale chilificationis menstruum Georgius Baglius; primariam alterationis alimentorum causam Deleboe Sylvius; humorem præparatum à parotitibus glandulis Sachius Simplicem lympham Paulus Ammannus in sua parænesi; humiditatem ex sero à sanguinea massa segregatum Gerardus Blasius; Vaporem è ventriculò per œsophagum in os ascendentem, ibique condensatum Cartesius; Excrementum glandularum, quæ sub lingua reperiuntur Zachutus; Spumam fermenti Grebnerus, & humorem aquosum planè insipidum Vartonus: Lictis autem hisce variis salivæ nomi-
nomi-

minibus, ac definitionibus, ego salivam def-
 finio, liquorem limpium, ex arterioso san-
 guine à glandulis propriis separatum, & per
 salivales ductus in oris cavum ad usus varios
 effulum; limpium dixi liquorem, colori ta-
 men, & perspicuitati aquæ aliquantulum ce-
 dens, cum lucis radii in saliva, quam in aqua
 paulò majorem, subeant mutationem; quod
 autem spumosa expuatur, non sibi, sed linguæ,
 & oris motui hoc debetur; hinc optimè asserit
 Anton. Nuckius, spumofam ordinariò, & te-
 nacem salivam reddi, quia linguæ, musculo-
 rumque maxillam inferiorem moventium motù
 variè agitur, undè sal, quod in salivali con-
 tinetur liquore, fortè lixiviosum, vnà cum
 spirituosis acidis, & oleosis partibus, dum
 spiritus volatilis dissipatur in auras, in spumam
 abit, nivis modò albicans, quæ varietas
 ex eo provenit, quod radii lucis tùm tempo-
 ris maiorem, quàm antè subeant mutationem,
 magis tamèn spumosa saliva apparebit, si lon-
 giori sermone humor salivialis agitur; Acce-
 dit quod aer assiduè inspiratus, & expiratus,
 multum ad id contribuat, potissimum si sali-
 væ diutiùs maneat permixtus, uti hoc videre

est in his, qui apoplexia afficiuntur, in quibus, dum liber aeris exitus denegatur, talis spumosa saliva ordinariò conspicitur; Dixi à sanguine separari, quia arteriæ glandulis præter calorem, nutrimentum quoquè, simulque salivæ materiam suppeditant, quod probant magnæ salivationes, vel spontè lubortè, vel ab arte procuratæ, quæ sæpè crassam sanguinis vitiatam corrigunt, ac affectiones cruoris tollunt, quod sanè non fieret, si à nervis, vel aliundè salivæ materia deveniret: Negat autem Helmontius, salivalem liquorem à sanguine sequestrari, oriri statuens à suo latice humoralis neglecto; & cum Bilsio Deusingius, eum à rosifero succo statuit provenire; Ast non tantum sanguinem arteriosum ad salivam construendam concurrere tradit Paul. Ammannus, verum spiritus etiam animales per nervos in glandulas salivales derivatos: Effluit autem per proprios ductus salivales lymphæ, de quibus singillatim scribam in secundo capite hujus meæ Exercitationis. Nomine verò salivæ hic non intelligo, quemadmodum confundunt aliqui, crassum illud, viscidumque liquamen, quod è tonsillis, tussi, aut secreta exprimitur,

tur, quodue sputum nuncupatur, de quò tamen nonnulla in ultimò capite disseram, cum varia circa sputum, & salivam ennumeravero, nè fortè aliqua in præsentì meo tenuissimo opusculo defficere videantur; Notanda hic solumodò venit differentia, quæ inter sputum, & salivam procedit; per sputum enim intelligunt prudentiores Physici, humorem tenacem in ore cum molestia redundantem, atque vel ex cattharri defluxù collectum, vel ex salivæ corruptione genitum, sive cum tussi à pulmone reiectum; per salivam autem liquorem naturalem in sanis intelligunt, non superfluum, sed ad oris humectationem, ciborum masticationem, concoctionis præparationem, & ad alios usus necessarium; Pariter notanda est diversitas, quæ intercedit inter salivam, & illum mucum, qui è cerebro per os cribriforme delabitur & partim per nares evacuatur, partim per palati posteriora ad fauces descendit; non quod hic humor ratione originis multum differat à saliva, sed quod mucus ratione longioris moræ in via, soepè alienam adipiscatur qualitatem, antè quam ad os perveniat; Sanè liquor iste in homine sano in cerebri ven-

triculis satis fluvidus, ac tenuis existit, non tantum verò instar salivæ oris; propter quàm tenuitatem per minima foramina ossis cribri-formis faciliter in spongiosa narium oïa elabitur, in quibus per moram, & per transitum aeris, crassitiem, colorem, aliasque a saliva alienas qualitates acquirit: Verum quia de mucò sermo inercidit, opere præteritum existimo, nonnulla obiter juxta mentem Clariss. D. Raymundi Vvieuensis in sua Neurographia generali lib. 1. cap. 16. de membrana pituitaria adnotare; hæc enim membrana est pars fungosa, spongiosa, & glandulosa, plurimis diversis generis instructa vasis, quæ propriè, ac primariò ascendens ad caput sanguinis, aquosis, lentisque succis excrementitiis excipiendis, & excernendis apta comparata est; dicitur autem pituitaria, quia, aquosæ, crassæ, & viscidæ ascendens ad cerebrum sanguinis partes, ad illam amandantur, ac in ea à sanguine secernuntur, & deinceps, vel sreatu, vel narium emunctione extruduntur; ex quò etiam patet, quanta sit, à me jam dicta diversitas, ac differentia inter mucum, sceatum, & salivam; Talis verò membrana exiguis foraminibus distinguitur, & si digito comprimatur mucû

confestim emittit; & si è capite exēpta in aquam imitatur spongiæ ad instar illius partes absorbet, quod oculari inspectione observavit Excellentiss. D. Franciscus Justinus Medicus, & Chirurgiæ Professor expertissimus, nec non Anatomicus diligentissimus in sectione capitis unius Militis scæva peripneumonia extincti in Magno nostro D. Annæ Xenodochio, cui felicissime operam suam chirurgicam præstat; Hinc in ea membrana observantur quamplurima vascula glandulis intertexta, ac nerveę propagines à nervis coniugationis quintæ derivantes, & arteriæ innumerae suis comitatæ venis; & notandum cum citato Vvieußens, hanc membranam pituitariam, multò pluribus arteriarum propaginibus, quam reliquas, oris partes irrigari; siquidem ea, ubi spacium posticæ ossis vomeris parti, & maximo ossis occipitis foramini interjectum occupat, & ubi tumos, quod *Vomer* nuncupatur, tum narium, tum meatuum duorum, qui à naribus ad fauces tendunt, interiora obducit, numerosissimis vasis sanguiferis intertexta apparet, quę in plæxulos hepatis vterini plexibus non ab similes abeunt, unde postea nil mirum, si len-

tis, & aquosis succis excipiendis, & excernendis aptam esse iam dixerim; nam non tantum vasa cruoris in hac membrana observantur, verum plures breves ductus, quos officii respectu muciferos nominavit D. Raymundus Vieussens; Mucifera autem hæc vasa setam facillimè admittunt & in illa præcipuè ejusdem membranæ pituitariæ parte conspiciuntur, quæ posticæ ossis vomeris, & utriusque ossis palati parti appenditur; hæc igitur membrana prædicta munera præstat, & ab hac mucosus humor derivat; nullus enim est homo, licet perfectè sanus, qui sæpè, vel narium emunitione, vel sreatu, excrementitium pituitosum quendam humorem, non extrudat; Cùm ergo differant vasa salivalia, ab his mucosis ductibus, cum differant glandulæ, & membrana, dicendum pariter erit, essentialiter differre salivam à muco, qui à membrana pituitaria originem trahit; de quâ membrana plura cupientibus dabit in loco supra citato Clariss. Vieussens Medicus Monspeliensis præstantissimus; Differt pariter saliva à lymphâ, & à Succo pancreatico, quamvis, & illa, & iste à glandulis elaboretur ex sanguine arterio-

so, quia in saliva non est manifesta aciditas, ut in succo pancreatis, nec talis tenuitas, ut in lymphæ; sed est crassior, & manifestè insipida, ideòque cum sit in essentialibus qualitibus pituitæ similis, ità non differre salivam recentiorum ab antiquorum pituita docent Pomp. Sachus, & Daniel Becherus. Hanc non esse corpus simplex, sed compositum assero, varii generis enim particulas in se continet, salinas nempe, acidas, oleosas, insipidas &c. undè difficile judicat Diemerbroekius singularem ejus compositionem exactè describere, quam tamen admirabilem esse testatur, omnibus siquidem alimentis facilimè admiscetur, siccis, humidis, oleosis, aquosis, falsis, sulphureis &c. nullum enim ingeritur, cui non associetur, imò extrà corpus nostrum etiam cum argento vivo misceri, eique associari queat, cum alioquin alii simpliciores eterogenei humores, aqua, spiritus, oleum, sal, ali que simul mixti à se mutuò recedant, cum quibus tamen omnibus saliva unitur, quæ sua mediatione, omnia illa non modo miscere, sed etiam inter se unire valet; ità ut videatur, inquit citat. Diemerbroek,

mercu-

mercurius quidam humoralis, seu menstruum
internum universale, quo quælibet ore assum-
pta mox junguntur, & cum eo ad ventricu-
lum descendunt, ut in eo omnium exactior
dissolutio promoveatur; Ex quibus omnibus
judicavit Sapiens. D. Joh. de Muralto Acad.
Curios; & Collega meus eruditissimus, una
cum Silvio de leboe, ac Doleo, illam in se
continere multum aquæ, parum spiritus vola-
tilis, & minimum salis lixiviosi, cum olei,
spiritusque acidi tantillo inter se commixtis,
ac temperatis; Ab hac tamen recedentes hip-
potesi Jacobus Lemort in Chimia, Etmulle-
rus in Scrod. Dilucid., Gulielminus de nat.
sanguin., Baglius in Epist. ad Pasolum, &
Craanen de homine, salivam ex aliis constare
partibus asserunt; Lemort enim acido falsas
tantum particulas in ea esse contendit exper-
tus; Etmullerus spiritum acido armoniacali tur-
gere scribit; Gulielminus ex glutinoso liquore
multis salibus solutis præsertim tartareis im-
pregnato, multoque aere, conflata esse
ait; Baglius sal nitro salinum universali ana-
logum sal in se continere salivam edocet;
Craanen verò, hanc ex particulis tam acidis,
quàm

quàm salinis aqua mixtis componi asserit ; & quod mera aqua non sit eò probat , quod igni imposita , & in vaporem acta relinquat infundo corpus album falso-acidum : Hanc autem post levem suarum particularum inter se agitationem , cum plurimis liquoribus tum acidis , tum alkalibus , variisque spiritibus sese admisceri salivam observavit Clariss. Nuck , sive enim cum urina , cum sale absintii liquato , liquore tartari , aquaforti , spiritu salis , spiritu nitri , oleo sa phuris , Spiritu urinæ , C. C. , sang. humani , sive horum aliquo admisceatur saliva , expertum novisse fatetur , post lenem luctam , se se omnibus , & singulis associare , & de colore parùm tantum mutare ; hinc multa & varia experimenta chimica circa salivam à se facta refert citatur Nuckius , quæ curiosus lector videre poterit in cap. 2. suæ *Sialographiæ* : Solummodo verò ex dictis mihi liceat colligere , quod licet inter salivam , & nonnullos alios liquores , aliqua lucta observe- tur , attamen cum plurimis tamen exactè se miscet , idcirco concludendum , quod ori ex- cepta , aut ventriculo tradita , cum esculen- tis , & potulentis jungi comodè possit , qui- bus

bus infervit prò menſtruo fermentativo, quam fermentandi virtutem in ſe continere, præter dicenda in cap. 3., ubi de ſalivæ uſu loquar, experientia comprobatur; nam ſi panis fruſtulum optimè terratur, multæque ſalivæ admisceatur, deindè in maſſa farinæ competenti indatur, & hanc fermentare faciet, pari pacto, ac fermentaretur ab ordinatio panis fermento; hinc Kergerus tract. de Fermentat., ſalivam fermenti naturam habere colligit, eò quod pulmenta cocleari facta, quòd ex hominis ore trahuntur facilè, ac brevi tempore funduntur, & fermenteſcunt, cujus fermentativæ virtutis cauſam, ex ſalina eius natura deducit Magnif. noſter Præſes D. Lucas Scroëckius Dec. 2. Miſc. A. N. C. An. 6. ſcol. ad obſer. 62., imò plures alimentorum antè aſſumptorum particulas ſalivam retinere docuit Dan. Taury in Anatomia, ideòque aptiſſimam eſſe ad diſſolvenda alimenta, utpotè illis valdè homogenea, quoniam particulæ hujus ſolventis, rei diſſolvendæ particulis eò faciliùs adherere poſſunt, undè Galenus vires rebus maſticatis præbere ſalivam ſcribit in 5. de comp. medic. ſec. loc. . Hinc de natura pariter,

ter hujus liquoris , an scilicet menstruum acidum sit ? an sulphureum ? saliva dubitant multi ; quisquis autem consideraverit , salivalem humorem ex sanguine suam habere originem , cum mercurio misceri , naturam aque referre , & omnia dissolvere corpora , illum esse universale quoddam menstruum dicet , ab alimentis acidis , falsis , sulphureis alkalium natura gaudentibus proveniens , undè postea omnia alimenta valeat dissolvere ; Proindè figit mercurium instar menstrui acidi , dissolvit sulphura instar alkalium , inviscat in morem sulphuris , necnon dissolvit quoque salia ad modum aquæ , atque ad instar spirituosum , & salinò volatilis corporis excitat fermentationem , undè Clariss. Tauri in cap. 1. Anat. salivam nominat *Alchæst* Helmontii , cum solvens existat universale , quod omnes alimentorum species solvere potest , ac debet ; hinc refert Tachius Nobilem quendam in saliva quæsisse materiam universalem , indèque liquorem rubicundum impetrasse , sed ad scopum suum nihil ; Nec me latet , alios asserere in saliva solummodo , acidum quoddam occultum esse , hoc rationibus sequentibus probando .

do . I. Quia mercurium figit . II. Addita farina fermentat . III. Corrodit vasa cuprea , præsertim si sit saliva scorbuto , & yphillide affectorum . IV. Candenti ferro admotta relinquit maculam , quam simplex aqua non facit . V. Impetiginem sanat illita . VI. Viscosa est , atque . VII. In vestibus maculas tollit ; verum ut hisce difficultatibus respondeam , considerabo . I. Corpora quedam quæ non sunt acida , & mercurium figunt , ut Theribintina , quæ ope suæ viscositatis tantum hoc facit . II. Dico , non esse opus , ut acidum , sit illud , quod farinam fermentat , sufficit enim , ut sit spirituosum , vel ut obstruat porositates , per quas materia subtilis motum ante liberum obtinebat . III. Concedo in lue venerea , & scorbuto , illam acidam esse , imò corrosivam , sed per hoc non infertur eam talem esse in statu suo naturali . IV. Nullus ait eam simplicem aquam esse , sed salibus onustam , acidam solummodo simpliciter esse nego . V. Dico reperiri multa alkalia efficacia , & fortia , ut V. G. oleum tartari , &c. , quæ impetiginem curant , quare neque ex hoc deducendum , salivam tantummodo esse acidam ;
 sed

sed ob mixturam suam salino-sulphureo aqueam, & consequenter absterfivam, talem virtutem habere ait V Vedellius in Physiolog. reform. cap. 9. . VI. Therebintina licet etiam viscosa, tamen non est acida. VII. tandem, multa salia, quæ sunt lixivialia, maculas à vestibus tollere compertum est, undè concludendum salivam humanam menstruum tantum acidum non esse, verum solvens quoddam microcosmicum prò omnibus esculentis; potulenta enim menstruum suum jam penes se tenent, adeòque non indigent alieno, scilicet salivali, cujus energia præcipuè habetur à sale, quod in saliva tenet imperium, & à particulis aereis, quibus specifico modo ipsam condiri asserit præclarissimus D. Aloysius à Fabranunc in patrio ArchiLyceo Ferrariensi celeberrimo eruditissimus Lector ordinar. in Dioptr. Phys. Med. de Nutrit. cap. 14., quas particulas aereas ipsi salivæ tribuit quoque magnus ille Philosophus, & Mathematicus Dominicus Gulielminus exercit. de sang. nat. pag. 102 his verbis *Saliva glutinoso liquore, multis salibus solutis præcipuè tartareis imprægnato, multoque aere componitur.*

Quarè

Quarè autem magnus fiat salivæ proventus in ore ex solo cibi grati aspectu, vel etiam ejus audita descriptione, quærunt nonnulli curiosiores Physici: fieriq: hoc putat Craanenius, quatenus conspectus, & imaginatio cibi grati causat in nobis affectum animi; Verum supposito, aliquos nervos ad salivales glandulas pervenire, ipsasque, ut docet Stenonius, motù posse gaudere, dicendum est tale phenomenon ad glandularum motum salivarium spectare, ex illa enim visione, aut descriptione grati eduli fit motus in spiritibus animalibus, undè maior pariter motus in glandulis salivaribus habetur, ex quò motù copiosus salivæ proventus per proprios ductus in os extillat, hinc movere salivam ajunt Seneca in Epist. 79, & Persius in satyr. 6., super quem locum ità scribit eruditus Casaubonus *quando anima movetur appetitù aliquid edendi propter partium sympathiam statim saliva in ore nascitur, tanquam suprente pro sua virili natura defectum rei optat, quod etiam in aliis affectibus simili ratione potest observari; præ libidinis etiam furore, & concubitus desiderio, salivam in homine abundare, ac uberius effluere*

nota-

notavit Lubinus in Juvenal. Satyr. 9. hinc
 Persius cecinit ,

Nec gluto sorbere salivam mercurialem ;

Libidinis ergo impatientiam exprimit talis
 salivæ copia , qualis erat in Pathicis illis, qui
 ut refert Martialis Draucos , vel benè à Na-
 tura instructos in balneis nudos videntes , ocu-
 lis devorabant ; Imò habet fames vehementior
 imprimis sibi fræquens hoc , ut uberiore, ac
 tenuiore saliva os scateat , quod evenire
 putat Clariss. Johan. Bohn. circ. anat. pag.
 mihi 128. progym. verò 8. , a causa famem
 intendente , quia fluiditas hæc salivalis emer-
 gere videtur aquosior ob nutritiarum molecu-
 larum depositione, undè saliva uberius ad glandu-
 lularum ejus colatoria permeat , & in os de-
 ponitur ; Sic ubi aliquid grati olfacimus co-
 piosè in os suscitatur saliva , quia nervi paris
 vaghi non tantum propagines , ad ductus, &
 salivares glandulas demittunt, sed etiam aliquos
 ad nervos olfactorios , undè factò in hos in-
 fluxu fortiore , augetur & ille in nervis paris
 vagi , quò ulterius fibrillarum contractione,
 ductus salivæ angustantur, & sic salivam ipsam
 ejiunt , ità explicante Præstantiss. Francisco

Zypeo Fundam. Med. part. 2. cap. 3. artic. 12.
 Vomitù verò instante abundat pariter salivalis
 humor in ore, quia ventriculus, cum glan-
 dulis maxillaribus participationem habet, ope
 ramorum nervi sexti paris, continuando secun-
 dum suam tunicam interiorem, cum ea, quæ
 in faucibus, & palato existit, ac sic sympati-
 cè contrahuntur, & liquorem suum eructant
 illæ glandulæ, eodem penè pacto, quò irritata
 Membrana, quæ reperitur in œsophagi prin-
 cipio vomitus succedit; Cur autem glans plum-
 beus, sive cerasi nucleus in ore detentus, ac
 rotatus sitim sedet, facilè colligitur ex lin-
 guæ motù, quia linguam movendo, ductus
 angustantur salivales, & ita latex salivaris
 exprimitur, undè copiosus emmannans sitim
 arcet.

Hæc verò de natura, & causis salivæ usque
 adhuc dicta sint satis; nunc ejus vasa lustre-
 mus.

CAP. SECUNDUM.

*De Duëtibus Salivalibus , & de secretione
Salivæ .*

Non omnia apud priores meliora esse inquit Tacitus lib. 3. Annal. , sed nostra quoque ætas multa laudis , & artium imitanda posteris tulit

Laudamus veteres , sed nostris utimur annis .

Sapientiam sibi ipsis ad mere scribit Lactantius lib. 2. divin. instit. cap. 8. , qui sine ullo judicio majorum probant inventa , & ab aliis pecudum more ducuntur , nec quia nos illi temporibus antecesserunt , sapientia quoq; pariter antecessere ; veterum enim opiniones parum exactas , ac rudes esse ait Seneca , undè optimè Poeta cecinit

Vilia sunt nobis , quæcumque prioribus annis

Vidimus , & sordet quidquid spectavimus olim .

Fatendum quidem reor in majorum nostrorum scriptis non contemnenda extare fundamenta artis nostræ , verùm omnia veteres scivisse , & quæcumque præcipuè in Anatome observaf-

se, nihilque nobis perpendendum restare ne-
 queo concedere; multa enim adhuc restant in
 Microcosmo, semperque restabunt videnda,
 quæ tamen à nostris erunt speranda Nepotibus;
 quamvis enim plurima, qui ante nos fuerunt,
 ingeniosi, ac curiosi Naturæ scrutatores, ut
 Hippocrates, Democritus, Aristoteles, Ga-
 lenus, & alii plures, egerint, non tamen, ut
 ait romanæ Stoæ Princeps, omnia peregerunt,
 multumque ex veritatis inquisitione etiam fu-
 turis relictum est, quod sedula investigatione
 è Naturæ abyssu prothrai potest in lucem, un-
 de Hippocrates ipse hanc veritatem confirmans
 exclamavit, scribendo ad Democritum; *Ego
 ad medicinæ finem non perveni etiã si jam senex sim,*
 & Galenus 14. Meth. cap. 17. *Plurima hodie
 inveniuntur, quæ apud majores nostros non fue-
 re inventa*: Eandem esse Philosophorum, ac
 Anatomicorum rationem in peragracione micro-
 cosmi inquit optimè Celeberimi Mangetus,
 & Clericus in Præfat. Bibl. Anat., quæ Geo-
 graphorum, & Viatorum in itineribus terra-
 rum orbis lustrandi causa susceptis; novas ter-
 ras per intenta olim maria postrema aperuerunt
 sæcula, & quantæ adhuc supersunt ignotæ ter-
 ræ?

ræ? Multa viderunt recentiores in humano corpore ignota veteribus, at quam multa relictæ sunt posterorum industriæ, quæ nos adhuc fugiunt! In Patria certè adhuc Hospites sumus; At quemadmodum verè vaticinatus est, qui temporibus Neronis dixerat

Venient Annis

Secula seris, quibus Oceanus

Vincula rerum laxet, & ingens

Pateat Tellus, Tiphysque novos

Detegat orbis, nec sit terris

Ultima Thule.

Ità sperandum est: Impresentiæ autem mihi sufficiat de novis ductibus salivalibus, & de secretionem salivæ secundum modernorum inventa differere; quamobrem variè disputarunt Anatomici de origine salivalis humoris ora rigantis; Multi enim salivam à cerebro per occultas vias provenire dixerunt, alii à nervis, & succum esse nerveum putarunt; à rorifero quodam succo per lymphatica vasa eò destinata oriri salivam credidere nonnulli; aliqui per chyloferos ductus advenire voluerunt; non pauci demùm illam à sanguine per proprias glandulas separari, & per proprios ductus in oris ca-

vitatem demandari docuere : Ast qui per oc-
 cultas vias salivam provenire contendunt, ana-
 tomes imperitos, se manifestè declarant, cum
 hæc vasa, non occulta, sed aperta in ore con-
 sistant; quæ fuere quoque adnotata ab erudi-
 tîs. Cæl. Rhodigino lib. 3. antiq. lect. cap. 30.
 sub his verbis; *in linguæ radice duo sunt orifi-
 cia, quæ salivæ fontes dicuntur*; neque à nervis
 prodire dicendum est, cum nemo, quòd sciam,
 adhuc succum nerveum aspexerit, secto que
 nervo talis non effluat liquor, quemadmodum
 expertus est oculatîs. Graaf. de suc. pancr. cap.
 2., neque in nervis sint idoneæ cavitates ob
 transitum salivæ, cum sanè hæc constat è par-
 ticulis crassis oribus, quam ut per angustissimos
 nervorum porulos pergat, per quos tantumo-
 dò spiritus animalis, non verò saliva transire
 potest; imò addit Clar. Diemerbroeck Anat. lib.
 3. minimum etiam liquorem visibilem in poros
 nervorum incidentem paralyfim inducere; qua-
 rè nequeo me subscribere opinioni celeberr. Mal-
 pighii cap. 3. de Cereb. cortic., scribentis hæc
 verba; *inter vasorum genus reponendas esse ner-
 veas fibras, vulgatum illud indicare videtur his
 scilicet sectis copiosum quendam succum, ovi al-
 bumen*

bumen referentem igneque concrefcibilem emanare, ut in feâto brachii nervo obfervavi; hanc enim Malpighii lententiam, & experimentum Graafii, & aliorum, necnon rationes fuperius dictæ jam fatis evertunt; fuccus autem ille obfervatus à Malpighio in nervo brachii feâto nutritius fuccus non fuit, fed aqua, ut dicunt glarealis, vel articularis, qui eft humor circa articulos, ad eorum humectationem, & lubricitatem fubfiftere folitus; de quò plura apud Diemerbroek . Anat. lib. 3. cap. 11. , optimè igitur in hac rē eruditiff. Sbaragli, ait fuccum nerveum in mente hominum eſſe, fed non in natura; Nec magis autem faliva à lymphaticis vafis expectari poſſe aſſerit Nuckius, cum hæc vafa à partibus lympham cor verſus vehant, non verò econtrà; valvulæ enim in his ubique obſtarent, præterquam quod ligaturæ contrarium fatis manifefte demonſtrant; neque à chyliſiferis ductibus deduci poteſt falivalis aqua, quia chyliſera vaſcula eouſque non excurrunt, & quia chylus, ſi eò deferretur ad majorem perfectionem deberet excoqui, ſicut fit in meſenterii glandulis, non verò in alium minùs alimentarem, & ſolumodò fermentaceum falivalem

humorem ibi inveniari deberet; igitur à sanguine arterioso provenire est fatendum, omnes enim liquores in humano corpore, exceptis quibusdam stercoribus, ab illo proveniunt: Verum antè quam vasa salivalia describam, ac modum salivalis secretionis exponam opere prætium existimo, hic primò respondere eruditiss. D. Theodoro Janssonio ab Almeloventen in suo libro cui titulus *inventæ novantiquæ*, qui

Laudat præteritos præsentis despicit annos,
 ut loquar verbis Corn. Galli eleg. 1., laudi, & gloriæ Novatorum invidens, ut verbis utar Illustriss. D. Ant. Mar. Salvini in eruditiss. sua 2. Acad. lect., & nimis fortassè indulgens veterum autoritatibus, vel potius felicitatem, ac ingenii sui acumen ostentans, omnia pene inventa neotericorum, ut & vasa salivalia, antiqua esse documenta contendit; Hippocratemque, Galenum, Avicennam, aliosque veteris Medicinæ Proceres, omnia scivisse, recentioresque Physicos, Anatomicos, ac Medicos ab illis mutatis verbis inventa sua mutuari, cui auctori adheret Famatiss. Jo. Hieron. Sbaragli Bononien. Medicus exercit. phys. anat. pag. 92. scribendo; *vasorum salivalium notitiam veterum*

stiffimam esse, sicut & multarum aliarum rerum,
quæ pro novis imponuntur, quamvis sæculis elap-
sis fuerint à viris præclarissimis cognitæ, & pu-
blici juris factæ, & solum ab illis, qui ultimos
libros, ultimosq: Authores legunt, & adorant
ignorata; quod pejus est calumniis, & contu-
melis illos à quibus acceperunt gratis prosequun-
sur; De laivalibus ergo vasibus sic ait citatus
 „ Jansonius; Adest Galenus de usù part. lib.
 „ 9. cap. 3. loquens per palati foramina, &
 „ paulo ulterius in palatum ceu in os foramina-
 „ bus desinentibus; & lib. II. cap. 19. continens
 „ jam in se se meatuum cerebrum surgantium
 „ foramina sic iterum Galenus, quid igitur na-
 „ tura non ut palati os, ita, & capitis tenuibus
 „ foraminibus, quasi cavernulis quibusdam per-
 „ tudis; quæ si justè perpendantur verba,
 „ hisce Galenum illa foramina descripsisse mi-
 „ hi facile persuadeo, & ut absolvam ita Ori-
 „ basius ad hoc vinculum utrimque ex obliquis
 „ partibus ora vasorum, quæ salivam excepien-
 „ tia dicuntur, invenies, in quæ descendere
 „ stillus posset; nobis hæc abundè satisfaciunt;
 „ tribuat jam quicumque voluerit diligentiss.
 „ Vvariono horum ductuum inventionem,
 „ quod

„ quod ad me, ego Galenum, Oribasium illos
 „ vidisse lubens agnoscam; Hęc, & alia plu-
 ra habet clariss. Janssonius loc. cit. ut credere
 faciat vasorum salivalium inventionem antiquā
 fuisse; Quibus tamen omnibus ritè, & rectè
 examinatis, luce meridiana clarius patefcet,
 aut circā structuram, aut situm Antiquos gra-
 viter erravisse; nam licet dixerint, duo ostia
 sub lingua conspici, attamen nimis latè hoc
 sumptum est, per hoc enim non ostenditur præ-
 cisus ostiorum locus, idemque est, ac si aliquis
 diceret, in duodeno est ostium pancreatici du-
 ctus, quis mortalium sciendi cupidus per hoc
 fidem concederet, tale ostium dari, nisi acu-
 rata demonstratione constaret ejusmodi ostium
 in duodeno inveniri; imò addo, adsunt viæ
 breves, quæ à ventriculo tendunt rectā ad ve-
 scicam, ut patet ex accicula deglutita, & per
 urinas emissa sinè ulla noxa, quæ sanè per re-
 nes transire haud potest; ergo per hoc infer-
 tur, quod viæ istæ clarè sint demonstratę, quod
 tamen sperandum ab oculatioribus Anatomicis;
 sanè quod non, alioquin quod est tantumodò
 coniectura diceretur inventum; Deindè salivam
 excipientia non sunt dicenda, quemadmodum
 facit

facit Oribasius , quandoquidem experimentis .
certis sit manifestum , eadem ostia magnam sa-
livæ vim eructare , ex quibus sanè constat in
usù partium assignando maximè antiquos erra-
visse , nec Lector salivæ fontes

Ex ipsis veterum poterit cognoscere echartis .

Quatuor igitur juremeritò sunt dicenda sa-
livalium vasorum genera , à quatuor pariter re-
centioribus Anatomicis adinventata ; Primus in
hac re glaciem fregit Clariss. Vvartonus , qui
in sua Adenographia cap. 21. primum salivæ
ductum detexit è glandula maxillari interna
immediatè proveniente presente collega suo ce-
leber. Glissono , qui ductus radices suas capil-
lares in omnes glandulæ istius partes equa iter
spargit , & in aliquibus geminum ramum , in
aliis plures ramulos emittit ; anterior autem
ramus max ab egressu extrorsum fertur versùs
glandulam quandam minorem sitam intrà inti-
mam maxillæ partem , & hanc glandulam ma-
jorem ; estque diversi generis , cineritii coloris,
substantiæ compactioris , minuque granellate,
figuræ ovalis , quæ interno latere impressura
lævi , & rotunda excavatur , è quà prodit vas
pèculiare , quod rectà fertur , & in glandulam
hanc

hanc maxillarem distribuitur (sunt verba præ-
 cisa clariss. Inventoris Vvartoni) circa locum
 dictum; Posterior ramus spatium trium, vel qua-
 tuor digitorum è glandula egreditur priusquam
 cum anteriore caudice jungitur; simulac
 verò è glandulæ substantia prodit, fertur sub
 musculo maxillari tereti, biventri, vel digas-
 trico, qui eidem ramo, quasi trochleæ vicem
 præstat: Exindè refl. & iter ferè ad glandulæ
 medium, ubi cum anteriori ramo descripto, &
 pluribus ramis eidem quasi sociis unitur, &
 indè canalis comunis ex horum concursu ali-
 quantò auctior redditur; hinc canalis dictus
 rectà antè tendit, & à linguæ lateribus ni-
 mirum in inferiore ejus parte, cute, & pin-
 guedine glandulosa tectus, ductu tredecim
 pollices longo provehitur, & inter gingivas in
 maxillæ extremitate, inter ipsam, & papillas
 quasdam compressas, & rigidas ei pertinaciter
 adherentes in os aperitur, eidemque, quoties
 usus postulat humorem salivalem impertit. In
 Equo circa mediam linguæ longitudinem utrin-
 que aliæ glandulæ conspicuæ in ductum saliva-
 lem sese exonerantes occurrunt; & notat cita-
 tus Vvartonus hanc glandulam, prò ut varia-
 tur

tur in junioribus , & senioribus Animalibus ;
 diverſam ſervare ſibi metipſi proportionem , di-
 verſam , inquit , & quodamodò contrariam il-
 li , quam thymus in iisdem animalium etati-
 bus obtinet ; nam quò juniùs eſt animal , eò
 minor hæc glandula , & major eſt thymus , &
 contra , quò ætate grandius , niſi in extrema
 ſenectute eò major hæc glandula , & minor
 thymus .

Secundus aliorum vaſorum ſalivæ inventor
 Nicol. Stenonis dicitur , eò quia præter dictos
 ſalivales Vuarconi ductus adhuc alii duo utrin-
 quæ unus Anno 1661. Menſe Januario ut re-
 fert Diemerbroek , à Jo: Van' horne in publico
 leidenſi anatomico Theatro demonſtrati fuerũt ,
 quos ille tunc appellavit ductus Stenonios à
 Nicolao Stenone Dano , qui illi primus eos de-
 monſtraverat ; in eorumque cognitionem caſũ
 inciderat , dum Amſtelodami aliquandiũ antè
 cum Hospite , & Præceptore ſuo Gerardo Bla-
 ſio , caput ovillum diligenter perluftraret , un-
 de poſtmodum inter Blaſium , ac Stenonem
 ortas eſſe lites ait in ſua Medic. deſſens. Erudi-
 tiſs. D. Ant. Franc. Bertini vir omni ſcientiarũ
 genere inſtructus , ac Amicus meus ſemper co-
 lenſ

lendus, & primæ inventionis gloriolam æditis libris sibi singulis vindicasse. Originem habent hæc vasa à maxima glandula ad radicem auris sita quam Stenonis parotidem conglomeratam dicit, è qua distincta multi ramuli conspiciuntur, & extrà maxillam decurrunt ad centrum musculi buccinatoris, & sic terminant in oris cavitatem; observavit autem citatus inventor in his ductibus præter propriam tunicam, varios nerveos funiculos medium ductum amplectentes.

Tertius vasorum salivalium adinventor extitit Caspar Bartholinus, qui Anno 1682. obscuram novi doctus viam manifestavit, dum glandulam protulit sublingualem ductum quodam peculiari ductui Vvartonis adsito prodeuntem; ante autem illud tempus anno scilicet 1679. sub præsidio Aug. Quirini Rivini Lipsiensis quidam Doctor post Dissertationem medicam de Dyspepsia, nonnulla corollaria adidit in quibus distinctissimè de his vasis, eorumque origine, decursu, & orificiis loquutus est; quidquid autem de hac sit lite, videant ipsi; credere interim mihi liceat Casp. Bartholinum Thomæ Filium, utpotè experientissimum, & di-

& diligentissimum Anatomicum ductum suum invenisse nihilo prorsus audito prius de illa Dissertatione sub præsidio Augusti Quirini Rivini habita Lipsiæ Anno Christi 1679.

Sed neque tertius Arti Anatomicæ inventor salivalium vasorum sufficiebat, vel hic postea fuerit Bartholinus, aut ut alii dicunt Rivinus; Quartus enim occurrit oculatiss. nempe Antonius Nuck, qui alia duo vasa salivæ, utrinque intra orbitam cranii sita detexit è pluribus surculis in unum truncum coeuntia ad secundum dentem molarem a posterioribus numerando superioris maxillæ, descendente, ibi que orificiis in suprema utrinque gingivæ parte conspicuis manifesta, cujus inventi occasionem narrat his

» verbis citatus Author. Cum antè tres cir-

» citer annos ductus salivales, tam superiores,

» quam inferiores, ductus itidem lacrymales,

» & vas excretorium naribus proprium exami-

» ni meo subiicerem, tum temporis in subie-

» cto, quod præ manibus habebam canino,

» stenonianos ductus examinandi causa potis-

» simum intentus; ecce præter expectationem,

» aliud ostiolum, non nisi ad distantiam dua-

» rum, vel trium linearum mathematicarum.

55 à stenoniano diffitum, in altero se prodit la-
 56 tere, stylum immissum non nisi in ipso prin-
 57 cipio admittens; incertus itaque viam ul-
 58 teriorem variè exploro, modò iursùm, mo-
 59 dò deorsùm, mox iterum antrorsùm, & re-
 60 trorsùm, tandem recta quasi linea obliquè
 61 fursùm tendere, stylumq: ad latitudinem
 62 pollicis admittere observavi: Rei novitatem
 63 tamen non admirabar, & Naturam, sit ve-
 64 nia verbo, quæ in variis ludere solet, lu-
 65 dentem considero, minimè cogitans, quod
 66 in opposito latere simile conspiciendum fo-
 67 ret ostiolum; in quod uti in priori, ubi
 68 stylum immitto, ad eandem etiam distantiam
 69 subsistit stylus; interim occupationes aliæ
 70 aliò me vocabant; quapropter in inquisitio-
 71 ne horum, tùm temporis ulterius non insu-
 72 davi, verum in proximè subsequenti subie-
 73 cto canino, atentiore mente illa examini su-
 74 biicienda equum duxi; in cane itaque ma-
 75 jori, primò statim intuitù, ductus hujus of-
 76 culum in uno, & altero latere se prodit, haud
 77 absimili modo, ut in priori subiecto. sty-
 78 lum tamen paulò altiùs, quam quidem in
 79 priori, canis enim erat major, admittebat;
 80 post-

„ postmodum in aliis subiectis caninis horum
 „ osculorum Ductuumq; inventio adeò facilis
 „ fuit , ut primo statim intuitu illa apparuer-
 „ rint ; ideòque necessum non habeo plurimis
 „ subiectis illud confirmare , nec etiam opus
 „ fuisse putabam , oculatos aduxisse testes ,
 „ cum ipsa autopsia , cuique curioso manife-
 „ stum esse possit ; nec etiam primò inventio-
 „ nis tempore aliis comunicavi , quòd , uti
 „ sepiùs jam vidimus , aliorum plurimis super-
 „ bire plurimi soleant . Præter autem quatuor
 hæc vasorum salivæ genera , nimirum præter
 duo interiora Vvartoni , quæ à Pet. Dione
 inferiora vocantur , & duo exteriora majora
 Stenonis , quæ à cit. Dione superiora dicuntur,
 atq; duo alia juxtà Vvartonia sub lingua
 aperta , & observata à Bartholino , ac Rivino,
 ut diximus , necnon alia duo ultimo loco de-
 tecta à Nukio , innumera minima reperiuntur
 in toto palato , faucibus &c. in quibus par-
 tibus innumerae pariter sunt glandulæ salivales,
 quæ vascula per compressionem facilimo de-
 monstrantur negotio ; dum sic scilicet per ea
 omnia , inquit præclarissimus , & nunquam
 satis Laudatus D. Joh. Jacob. Mangetus in

Append. ad oper. Paul. Barbetæ, liquoris salivæ in glandulis subiectis, undè producuntur, contenti, & expressi guttulæ emannantes conspiciuntur, undè glandulas omnes, quæ oris cavitati salivam subministrant, ejusdem generis vasa excretoria in os emittere docuit Blancardus, quam tamen humoris expressionem in os fieri per poros membranæ investientis oris internas partes existimant alii. Quomodo autem salivæ iste liquor secernatur, nunc videndum restat, quæ de re plures à pluribus Authoribus habentur sententiæ; antequam verò magis receptas opiniones de secretionem salivæ exponam, cogitatum circa salivalem generationem Michaelis Doringii, Sennerto communicatum, Lectori hic priùs exhibere non incongruum puto, utpotè quia curiosum inventum esse mihi videtur; coctionem igitur, ait ille, non quæ fit in ventriculo saltem, sed in omnibus corporis partibus ellixationi respondere arbitror; ellixationem verò destillationi, quæ per cucurbitam fit, similem esse reor, & ut in hac è sub cucurbita resolutæ rerum destillandarum partes subtiliores vaporum forma in impositum alembicum feruntur, in eoque in fluidam

vidam substantiam coagulantur ; ità in elixatione, tam quæ arte in culinis fit, quàm quæ à natura in animalium corporibus perficitur, idem quodamodò spectare fas est : Etenim in arte quidem coquinaria olla cucurbitam, operculum, alembicum? in animantibus verò ventriculus, pulmones, & reliquæ substratæ partes cucurbitam, caput alembicum perbellè representant ; Quando igitur ventriculus ciborum concoctioni incumbit, eosque connata sua proprietate ressolvit, ac in chylum convertit, evaporationes multas oriri, atque id, quod volatilius in eis existit, salisq: volatilis subdulcis naturam participat, ipsis permisceri, hæcque invicem, vel in oris cavitate, vel cerebro ipso concrefcere, ac humoris specie in faucibus cumulari, à vero non est alienum . Verùm enim verò relicta hac inaudita Doringii de saliva opinione, aliorum sententias de ejusdem secretionem videamus . Nonnulli à facultate quadam salivatrice, vel à proprio glandularum salivalium temperamento hoc opus fieri in ore statuunt ; Alii mediante quodam fermento hoc peragi putant, quod fermentum à succo nervo deducunt, eò quod nervos plures glandulis

illis se inferentes aspexerint; Multique à varia particularum, & porositatum proportione hanc operationem deducunt; Ego verò circa salivæ secretionem sentio, hanc salivares glandulas filtrare, & à sanguine separare, quemadmodum enim partes diversis à se invicem gaudent poris, ità quoque diversi generis liquores filtrant; hinc sanguis arteriosus, ex variæ figuræ particulis constans, in salivales glandulas delatus, vel à partium ambientium præssione, vel à subsequenti sanguinis protrusione ulterius impellitur, donec perveniat ad angustissimos glandularum canales, ubi poruli adsunt diversæ figuræ, quorum aliqui, unius generis particulas, alii alterius generis sunt apti suscipere, undè salivalis liquor porulos ductuum salivallium ingreditur, lymphaticus autem ductus lymphaticos subit; reliqua verò massa, cujus particulæ ejusmodi conditionis non tenent per patentiores vias, venas scilicet transmittitur; non tamen quod sit putandum, salivam, & lympham omnem tunc à sanguine separari, nam mediante rapido sanguinis motu, multum lymphatici, & salivaris humoris cruori remanere permixtum, & cum reliquo sanguine cor ver-

sùs

sus per venas tendere, ut sic iterum circulando, nova salivæ materia glandulis possit communicari, dicendum est; Quod ut clarè pateat exhibet nobis experimentum apertissimum celebris Nuck; ait enim, hoc ex eo constare, quod venarum glandulis salivalibus contiguarum, ligatura, nobis copiosiore affert salivæ secretionem, sanguis enim tunc circulo impedito à sanguine retròfluente, plures, ac ferè omnes tali modò figuratas particulas deponit, in salivales ductus mittendas; Requiritur ergò legitima partium pororum, & particularum proportio ut salivæ separatio procedat; sanguis enim cum constet, ex corpusculis quantis, & figuratis, quæ per proportionata tantum foramina possunt transire, non autem per illa, quæ diversa gaudent configuratione, hoc illud fluidum in cruore contentum, vel excipietur, vel excludetur, juxtà diversam figuram recipientis porositas, & ingredientis particule; quod etiam docuit Clariss. Jo. Bab. Scaramuccius in Theor. 16., idque manifestè jam constat ex observatione sudoris, per cutis enim foramina, seù porositates sudorem tantummodò, non reliquas sanguinis partes emānā.

re conspicimus, sic pariter in hepate separatur bilis, in renibus serum &c.

Ante quam verò caput hoc de salivæ ductibus, & secretionem claudam, nonnulla quæsitæ solvenda restant, *primò* nimirum, cur nocturnal secretio minor fiat? cum tamen circulatio sanguinis procedat, ac diù? *secundò*, quò tempore salivæ secretio copiosior fiat? *tertiò*, quantam salivæ quantitatem homo uno die secernat? *ultimò* autem, quare saliva, cum ex particulis salinis constet, salivalem, non impediatur secretionem? Ast ut ab ultimo hoc exordiar dubio, nimirum, cum saliva modicam salis quantitatem in se contineat, quare isti sales suis non herrent aciculis, & obstructionem non efficiant, & sic impediatur salivalem secretionem? cui pro me responderit Nuckius dicendo, materiam salinam optimè suo liquori misceri, eodem modo quò videmus per carniū poros æquali facilitate aquam insipidam, & salsam penetrare, cum tamen aliæ tincturæ non penetrent; Ad tertium verò, nimirum ad petitam quantitatem diurnam in humano corpore salivalis humoris, dico in viri adultæ ætatis, in statu naturali duodecim horarum

rarum spatio uncias decem, aut libram unam integram salivæ secerni, cujus tamen salivalis humoris pars expuitur, & alia pars deglutiendo, ventriculo traditur, atque cum cibis miscetur, ut suo loco videbimus; Ad secundum autem dubium, scilicet quò tempore major secretio salivæ fiat? notandum est secretionem talem copiosè fieri, cum homo cibum sumit, post cibum assumptum verò in minori copia; nocte quidem omninò non cessat salivalis proventus, licet minor evadat, prò rarò tamen observavi aliquandò tantam, ac talem de nocte factam salivæ secretionem, ut dormienti molestiam ferret, ità quod fuerit necesse, ut subitaneo modo expergefactus suffocationi proximus exceptam ore salivam expueret; Ad primum deniquè propositum quæsitum, nempe, cur nocte naturaliter salivalis secretio fit minor? hoc à variis dependere causis assero, cruoris enim motus tunc minor fit, ac tardior, & consequenter secretio fit minor; insuper cessante oris partium motu, salivæ exitus retardatur, & cum animi motus, ut plurimum tum temporis cessent, ita & latex salivalis moram concipit; hæc verò de ductibus salivalibus, ac de

salivæ ipsius secretionem usque adhuc, quantumvis ruditer dicta sufficiant.

CAP. TERTIUM.

De Usibus Salivæ humanæ.

Salivalibus ductibus cognitis, ac secretionem salivæ examinata, nunc de usibus salivæ in corporis humani economia, ut disseramus oportet, ad hoc ut perfectam salivæ Theoriam habeamus; Quocirca plures esse usus salivæ assero, hæc enim deglutitionem faciliat; saporem siccioribus cibis inducit; sitim extinguit, oris partes interiores lubricat, sicque vocem, & sermonem faciliat, & in ventriculo alimentorum assumptorum promovet fermentationem, imò ipsius chylicationis in ore ponit exordium; de quibus omnibus aliquid in capite presenti dicamus.

Primò igitur cibus in ore masticatis admixta saliva facilem deglutitionem sua lubricitate efficit, quæ sine illa ægrè, & difficulter procederet, ut patet in febricitantibus, aliisque salivali liquore depauperatis, qui esculenta nequeunt

nequeunt deglutire ; quare optimè Mat. Tilingius disp. med. de ferment. ait : *saliva cibus inter masticandum prò mixtione , subactione , & deglutitione promovenda miscetur ;* mutatisque verbis Martin. Schoëchius de Ferment. cap. 19 *salivę usum agnoscimus ad hoc , ut cibus convenienter dimitti possit usque ad ventriculum ;* Apud Senecam quoque , referente Schneidero de Cathar. lib. 3. Possidonius sat intelligit humidum oris salivale maximè requiri ad cibos deglutiendos, *receptas, inquit, in os fruges concurrentes inter se duritia dentium frangit, & quidquid excidit ad eosdem dentes lingua refertur, tunc verò salivę miscetur, ut facilius per fauces lubricas transeat.*

Secundò ex cibus ficcioribus saporiferam qualitatem, idest sal lapidum elicit salivalis latex, quod sal alioquin sine humido nequit educi ; ex alimentis enim tincturam lapidam extrahit, illamque intimiùs ad gustus organum devehit, undè salivam prò gustù inservire ait Scip. Ferrarius sup. 6. Satyr Persj., & sine ea saporis defficere scripsit Zypeus Fund. med. part. 2. cap. 3. artic. 12., hancque operationem salivę per dissolutionem salis alimentorum haberi vult clariss.

rifs. Pomp. Sachijs in System. med. cap. 8. sect.
 1. Quà propter linguam salivario rore debere
 madere ait illustrifs. Lucas Tozzi in med. theor.
 cap. de gust. , quò ciborum salia exsolvantur
 & facilius in ejusdem papillas inferantur, ac sen-
 sum pariant suavem, vel insuavem, prout lin-
 guæ adaptantur texturæ; hinc est quòd ipse
 Aristoteles lib. 2. de Anim., gustum esse tactus
 speciem sentit, & hoc idem innuit Archigenes
 apud Galenum, saporem explicans nomine do-
 loris; multum ergo contribuere dicendum sen-
 sui gustus salivalem liquorem, imò tantæ ac-
 talis esse necessitatis, ut prò varia ejus habitu-
 dine, affluxu, defectu, aut dispositione, quæ-
 vis assumpta alimenta, modò insipida, modò
 sapida, modò peregrini saporis appareant; mo-
 dificatæ namque partes alimentorum à saliva
 juxtà ordinem naturæ se habente, transeunt ad
 papillulas nerveas, quæ in lingua, & præser-
 tim ejus apice, numerosiores sunt, & se se in
 illas subtillissimè imittendo, spiritus animales
 diversimodè exagitant, & afficiunt, quas ner-
 veas linguæ papillas, seù fungulos, gustus esse
 instrumentum docuit Academ. Pisane Decus
 Laurentius Bellini Med., & Anatom. clarifs.
 atque

atque Dominus meus semper colendus; in cap. 14. de organ. gustus, quem formaliter consistere, ait Petrus Dionis in Anatom., in tremulis motibus, quos alimentorum salia excitant in spiritibus, dum nervos in quibus continentur feriunt, adeò ut salinæ particule ciborum, quæ salivalis humoris ope linguam tangunt, eminentias papillares feriendo, undulationes ibi excitant, quæ eodem momento, spiritus afficiunt in nervis contentos, qui easdem deferunt ad corpora striata, cum quibus continuitatem habent; hæc verò eas animæ representant, quales exceperunt, atque ità gustus tantumodò est tactus corporum papillarum, quæ constant ex extremitatibus nervorum lingue, excipientium, impressiones à corporibus sapidis, quæ propriè sunt alimentorum salia, à quibus eminentiæ illæ nerveæ afficiuntur; hinc Clariss. Malpighius de ling. ait, fusa illa salia, salivæ comixta proprio se ipsi pondere in papillas, vel ope aeris prementis; arescente verò lingua papillarum cæcos meatulos constringi, notat Fracassatus de ling., undè deficiente saliva non sunt apti ad excipienda ciborum salia, si que pariter gustus deficit: Notabiliter autem gustatū juvat

juvat motus linguæ, qui nerveis hisce papillis; salivam sale sapido imprægnatam fortius impellit, ita ut si acurate optemus saporum conditiones acquirere, alimenta linguæ applicata ore tantisper volutare prius est necesse, donec modo sufficienti, ac congruo tempore evoluta sint, ex quâ ciborum agitatione, resultat, ut non in unam papillam tantum, sed & in plures, particulæ sapidæ penetrare valeant, undè pluribus locis plus sapidi imprimitur, & melioris notæ gustus evadit; imò addit Clar. Bonhius, hac ipsa oris commotione salivam commodius exprimi, & ad elliciendam saporiferam potentiam adduci melius; egregiè igitur Gerard. Joh. Vvossius de idololat. lib. 3. cap. 29. asserit, medium gustus, esse humorem linguam madefacientem; & hinc causam videmus ait, cur morbo regio laborantibus dulcia videantur amara, nempe quia saliva isto sapore est infecta, idque ob flavam bilem, quæ se per corpus diffundit; itaque non falluntur ægri in eo quod se amarum gustare judicant, sed in illo falluntur, quod amaritiam illam cibi esse existimant, non humoris insisti; hinc matutino tempore melius saporos discernit homo, quia tunc lingua nondum alios imbibit saporos.

Tertiò dixi; sitim humectando salivam ex-
tinguere, undè sit, ait Diemerbroeck in Anat.;
quod sputatores parùm sitiant; hinc est, quod
sitis moderatricem salivam apello, quando qui-
dem impedito hujus liquoris effluxù, ad oris
cauum, vel tali exsiccatò humore, ut in Febrî-
bus ardentibus, atque in violento cursù, & ni-
mio exercitio, valdè sitis molestat, undè Di-
psam vocavit Helmontius præconem laticis,
vel deficientis, vel alieno vitio corrupti; quem sa-
livæ defectum sitim causare docuit Clariss. M.
A. Andriolus Medicus præstantissimus, & Ami-
cus meus semper colendus in suo Enchirid. med.
par. 4. quibus ergo præcordia estuant, ac fe-
brilli calore torrescunt, lingua omni prorsùs
humore destituta, ut terra nimis solis ardori-
bus adusta finditur, quod passim à me, & ab
omnibus Medicis praxim exercentibus observa-
tur; hinc rectè salivam extinguere sitim scrip-
sit nuper in sua erudita lectione Physiocritica
de salivali hominis liquore Excellentiss. D. Jo-
seph Rocchi Florentinus Doctor egregius; quæ
lectio impressa videtur in tom 4. part. 6. lib.
edit. Venetiis apud Albriz., cui titulus est *Ga-
leria di Minerva*.

Quartò , oris interiora , fauces , loquellæ organa , & œsophagum lubricat , & ità sermonem vocemque faciliat , & licet comune assertum sit , humidiora minus sonare , adeòque sonum habitare in sicco , hinc & glottis moderata , & proportionata siccitate gaudens magis sonat , quam causà tussis , & raucedinis vitiosa lymphæ obfessa ; undè in blèssitate humidum vitiosè excedens non sinè causa accusat Vvedelius : Nihilominus tamen in humano corpore ità comparatum est , ut humido convenienti vocis instrumenta egere sit opus , maximè quia ad linguæ volubilitatem , & assiduum motum in fermocinando tam necessarium , salivalis humiditas requiritur , quibus enim arent fauces *Vox faucibus herret* , nec illi sinè maxima difficultate loqui possunt ; hinc cantores sepe os sibi abluunt emulsionibus , aliisque liquoribus , imò etiam aqua , vel vino simplici , ut vocem edant clariorem ; Egoque sacrum Oratorem novi , qui sermonem cum animi fervore vix pergere poterat , nisi paulisper biberet ; Advertendum tamen cum Blasio com. ad Vesling. cap. II. , si nimium abundet viscosus , pinguis , ac tenax humor super organa vocis , planè mu-

tos fieri, & repente voce privari, quæ rursus reddit absumpta hac humiditate, quod fieri potuit in Filio Cræsi muto de quo Herodotus, & in Ægle famio Athleta muto, qui narrante Valerio Maximo lib. 1. , indignatione accensus vocalis evasit, cum ei victoriæ, quam adeptus erat, titulus, & præmium eriperetur.

Quintò demùm in Ventriculo alimentorum assumptorum fermentationem promovet, imò primarium eorum fermentum existit, ut innui quoq: in primo capite, ubi de natura salivæ sermonem habui; quamobrem optimè asserit Doctissimus Vir magni Parentis non minor filius Franciscus Maria Nigrifolius Medicus noster Ferrarien. præstantiss. in not., & obs. ad Jo. Corn. Meber liq. stypt., masticatione præparari cibos ad meliorem in ventriculo coctionem, cum enim hæc sit fermentatio, nec ista ritè fieri possit, nisi fermentanda sint benè priùs cominuta, & humido salivali permixta, sic necessarius erit salivæ proventus in alimenta, adeoque optimus ejus usus; Chylificationis autem in ore ponit exordium humor hic salivalis, multumque illi, prodesse docuit Medicorum maximus

ximus Ludovicus Testi Amicus meus singularis in Def. Aer. venet. prop. 1. cap. 2., cum participet de natura fermenti quod in ventriculo reperitur; habet enim particulas quasdam salino-volatiles, quæ faciliter, chylum efficiunt; ideòque bolus panis masticati soli expositus chylefcit notante Zypeo, & reliquæ ciborum in dentium intercapedinibus remansæ per salivam chylicantur advertente sapientiss. Luc. Tozzi Amico meo semp. recolendo coment Aphorism. Hippocr. lib. 2. Aphor. 11., quod etiam cognovisse Avicennam colligitur ex lib. 1. fen. 1. doctr. 4. cap. 2. Hinc duo fermenta ad chylicationem requiri dixit egregiè Vvedellius, extraneum nempe, & ventriculi domesticum: extraneum est, quod extrà ventriculum, ad eum defertur, ut saliva, domesticum verò est succus à glandulis in ipso ventriculo positis præparatus, quæ duo fermenta similia sunt, eandemque habent essentiam, & qualitatem, quia eadem à sanguine arterioso origo est, glandulæ tam unum, quam alterum secernunt, & finis utriusque est idem; imò addit cit. Vvedellius in physiolog. reform., talem esse acorem in fermento ventriculi, qualis est

est in saliva, lenem enim existere, & insipidum
ait, ad sensum, acido-salinum verò in recessu;
nam si acidum esset explicitè potius præcipita-
ret, nec quadraret concoctionis, & chylica-
tionis negotio; licet verò in longa abstinentia,
aliquando liquor hic fermentaceus Ventriculi
ascendat per œsophagum in oris cauum, ibi-
que à gustus sensu judicetur acidus, per hoc
tamen dici non debet, illum sua propria natu-
ra acidum esse; adsunt enim glandulæ plurimæ
milliars in ventriculo, non alio fine fabricatæ
à Natura, nisi ad secretionem liquidi ciborum
fermentatoris, quæ glandulæ in longa abstin-
entia, & jejuniò corrugatis plicis ventriculi, mi-
nus liquoris secernunt, & consequenter liqui-
dum fermentativum jam secretum, & in cavo
ventriculi otiosè habitans aciditatem contra-
hit ad acrimoniam majorem inclinando, sicque
pungendo, & irritando fibras ventriculi, ad ap-
tendum magis occasionem largitur, & famem
excitat; quamobrem ex salino-sulfureis parti-
culis, tam salivæ, quàm succi ventriculo præ-
prij, fermentationem ciborum fieri judicamus;
cum prima emotio sit à sulphure, sed primaria
acrimonia à sale, sulphur enim dissolvit salem,

eumque ad fusionem deducit; hic solutus, & atenuatus acrimonia sua omnes alimentorum particulas corrodit, pervadit, atque dissolvit, quæ operatio fermentatio dicitur, sinè quâ homo vivere nequit, & quâ debili, ac vitiata homo miserè vivit; undè optimè docet Diemerbroek Anatom. lib. 1. cap. 17. chylificantem operationem adjuvari à saliva, quæ desuper ab ore fluit in ventriculum; quò circa Job. ait, *ut glutiam salivam meam*, illam enim fermentacea donari virtute demonstravi in cap. 1. Dixi superius, salivam in ventriculo promovere ciborum fermentationem, & licet per consuetudinem, multum salivæ ab ore sputi nomine proiciamus, atamen plus alimentis commixtum, vel sine his ad ventriculum homine haud cogitante traditur, sic, & bruta cum nihil expuendo reiciant, omnem salivam deglutire videntur; observandum tamen, ad hoc, ut talem ædat operationem, salivam, nec nimis crassam esse debere, nec nimis aquosam, tunc enim, nec alimenta macerare valet, nec eorum fermentationem procurare, eò quòd ejus spiritus, & salia, vel implicentur liquori nimium crasso, vel obruantur nimia phlegmatis affluentia: De hac

hac verò salivę necessitate , ac ciborum in
 ventriculo fermentatione , plura cupienti dabit
 illustris illæ Romanæ Sapientię Anatomicus
 Alexander Paicoli Perusinus Amicus meus sem-
 per colendus in sua Anatom. par. 1. lib. 2. cap.
 10. , imò talis necessitatis ad chylicationem
 peragendam esse salivam volunt aliqui , ut sa-
 livalem oris solum humorem agnoscant prò fer-
 mento ventriculi ; Hactenus verò dicta de usi-
 bus salivę sint satis.

CAP. QUARTUM.

De Salivę proprietatibus , ac virtutibus.

VSibus , ac necessitate salivę in corporis
 humani œconomia prò viribus delibatis
 in capite antecedenti , nunc petit ordo
 propositus , ut nonnulla colligam in præsentī ca-
 pite circa salivæ humanæ virtutes medicas , at-
 que proprietates , quibus scilicet scatens sali-
 valis humor , modò aliquas morbosas tollit af-
 fectiones , modò ad varios à variis adhibetur
 usùs , ut sic Medicorum non tantum , & Ana-
 tomicorum , sed Curiosorum quoque obtempe-

rem genio, salivam .n humanam ad plures ægritudines remedium esse ait Calcagninus noster quantum comendatus à Gyrardo, tantum foedatus à Jovio.

Hominis itaque saliva contra serpentes, eorumque morsus valet, si Pierio Valeriano, & P. Zacchiæ credamus; hinc Aristoteles de hist. Animal. ait *adversatur plurimis eorum hominis saliva*, plurimis verò inquit, non quia verum non sit in cunctis, sed quia nondum de omnibus constaret, ut notat Vvossius de Idololatr. gentil. lib. 4., Utcumque hoc est saltem omnibus hoc præsidii datum Plin. lib 7. *Et tamen omnibus contra serpentes inest venenum, feruntque ictu salivæ, ut ferventis aqua fugere contactu*; hanc salivæ vim agnoscit quoque Galenus, & Scaliger, quam tamen negare videtur Severinus de viper. cap. 15. Ast imprimis intelligenda illa hominis jejuni, quæ si in serpentem ceciderit fugere jam dixi, velut ad contactum aquæ ferventis; quod si in rictum ejus incidat etiam mori ab Ophilio traditum est, indèque Plinio hist. lib. 28. cap. 4., ac similiter in lib. 4. Poeta Physicus cecinit

Est utique, ut serpens hominis quæ tacta salivis

Dispe-

Disperit, ac se se mandendo conficit ipsa.

Etiam morsus à Serpente, si confestim salivam illeveris vulneri, cohibebis venenum, ne ultra se diffundet, hinc egregius ille Bellorum civilium descriptor Lucanus in lib. 9. ait

Nam primum tacta designat membra saliva

Qua cohibet virus, retinetque in vulnere pestem.

hoc remedio soliti etiam fuerunt uti Ophiogenes in Hellesponto circa Parium, de quibus Varro, Plinio teste; scripsit, suo etiam tempore fuisse histric paucos eorum, quorum saliva contra ictus serpentum medeantur, ac colligo indè, salivam prius imbuere manus solitos fuisse, quandò ut ibidem ex Cratete Pergameno refertur, serpentum ictus contactu levare solent, & manu imposta venena extrahere corpori. Admiratur autem Jo. Babt. Sitonius miscel. tract. 20. hanc vim humanę salivę contra serpentes, aitque, hoc fieri ob dissimilitudinem formalem, & specificam, qualis, & quanta est inter unum, & alia. Perscrutantes verò alii Philosophi causam, dixere, hoc fieri ob magnam inter utrumque animal contrarietatem (sunt verba Pierii Valeriani lib. 14. hystoroglyph.) serpens siquidem frigidæ, & ficcæ

„ est temperaturæ , homo autem calidæ , &
 „ humidæ , hinc alterum alterius , visu , ta-
 „ ctuque exorrescere , humanoque sputo tactum
 „ anguem æquè fugere , ac si ferventem in
 „ aquam incidisset ; id si penetrarit in fauces
 „ extingui ; quod verò ajunt polere ad hoc
 „ jejuniore hominis salivam , sciendum , & ab
 „ jejuniore quoque morsum esse pestilentem ;
 hinc fortis operationis esse illam salivam , quæ
 est famelici , & jejuni scribit Grebnerus in Med.
 vet. rest. cap. 4. imò ipse addit , se absque in-
 cantatione à sola hominis saliva occisum vidis-
 se scorpionem , idque celeriter à saliva esurientis ,
 ac sitientis , tardè autem ab ea illorum , qui
 cibo , potuque fuerant impleti , quod idem
 legitur apud Galenum , & Aldrovandum de
 insect. lib. 5. , insuper cujusque viri salivam ,
 viperæ , scorpioni , ac venenatis omnibus exi-
 tialem esse non tacuit in Theriac. Nicander ,
 cum quò sentiunt Plinius , Leu. Lemnius , &
 Casp. à Rejes in camp. Elys. jucund. quæst. n.
 24. ; Hinc Venatores Serpentum , eos captos ,
 illicò saliva perfundi scribit Aldrovandus de
 insect. lib. 1. , cujus contactu vilesce-
 re , & violentiam veneni deponere creduntur , de hac
 autem

autem re audiendus Marc. Aurel. Severinus de Vipera , scribens sequutus Ælianum, quod si viperæ collum summa cautione contineas , in osque illius diductum expuas, sputum in ejus ventrem delatum tantæ ei perniciæ est, ut inde vipera contabescat ; Alia per Matthiolum est observatio , quam lib. 6. notavit , vipers , capite per venatorem saliva perfuso, nec manibus contactas adhuc non parum vilescere, ac veneni feritatem perdere ; Privilegium autem hoc antipharmacæ salivæ tribuerunt multi Psyllis, aut his, qui carnes viperinas esitaverint , nihilominus tamen, omnes uno ore predicarunt prærogativam hanc hominibus fuisse à D. O. M. inditam , non Marforum , & Psyllorum privatam ; & sicut serpentes conterit humana saliva, sic, & ipsorum venena pariter fugat, ut monet Cardanus lib. 2. de Venen., cui adstipulantur Franc. Valesius in Sacr. Philosophia, Fer. Ponzetus lib. 1. de Venen., & Petr. Joh. Faber Myroth. lib. 1. : At de salivæ vi contra serpentes jam satis.

De Vespasiano narrat Svetonius, eum quendam è plebe lumine orbatum propria saliva applicita, luci restituisse, cujus rei fides sit pe-

nes citatum Svetonium, ac Tacitum, quò ad me firmissimè autem credo Jesum Christum, Redemptorem nostrum, non tantum Mutum, tangendo linguam, & aures saliva sua, de quò D. Marcus cap. 7., sed cœcum. cujus meminuit D. Joannes cap. 9., oculorum foveas tangendo luto confecto ex pulvere, & sua propria saliva, in integrum sanitati miraculosè restituisse.

Nutrices puellorum lichenas saliva curant, parùm nempè eà digitum rigantes, ac indè cutem affectam confriccantes, idquè faciunt subindè, tanto scilicet intervallo, dum salivæ vires in lichene perdurent, & nondum sint extinctæ, ipsamq: salivam ob suam subtillem, & atenuantem naturam tumores discutere ait Cornelius Hogelande. Triticum mandentes Rustici aliqui, illud trituratam, ac saliva permixtum ex ore trahunt, atque furunculis imponunt, celeriter eos digerendo, ac concoquendo, ut advertit David. Grebnerus loc. sup. cit. Salivam contrà cancerum mammaram utilem esse docet Paul. Ammannus med. critic. cap. 37., illamque vi cosmetica pollere tradidi ego in mea Zoologia part. 1. cap. 23., & in ulceribus

tribus prodesse scribit Jo: Schroderus.

Jejuni, ac sani hominis salivam illitam herpetem curare ait incomparabilis D. Lucas Schröckius addit. ad Heluig. obser. 38. , hocque facere scribit ; per hoc, quod Tachenius in Hippocr. chim., latens in ea agnoscat alchali, acido istius morbi contrarium, quod ipsius vim pungentem infringit, atque absorbet, unde legitur apud Leu. Lemnium de occult. nat. mir. salivam jejuni hominis, mentagram, impetiginem, Variolas, serpiginem, omnisque generis pustulas abstergere, & si cui parti corporis virulentæ bestiolæ infederint, crabrones, Scarabei, buffones, araneæ, tum aliæ, quæ suo contactu, tumores dolorificos, atque inflammatorios inferunt, illius salivalis liquoris confricatione, omnes illæ pravæ affectiones discutuntur, quod idem Ant. Mizaldus confirmat. In oculorum morbis valere ajunt Vvedelius in Miscel. A. N. C. dec. 2. ann. 6. , & Henric. Salmuth comm. in Pancirol. rer. deperd. & tubercula extuberantium hemoroidum salivæ jejuni ægri ipsius inunctione fuisse coercita in eodem loco fatetur cit. Vvedelius ; De vulnere pariter oculi saliva humana curato in puero

12. annor. expertus notat in Miscel. Acad. Curios. decur. 2. Ann. 3. Excellentiss. Jac. Aug. Hunerwolfius, & salivam in quà sal dissolutum ad glutinanda vulnera comendat Vveslingius obser. 13.

In parte artritide affecta contrà novos insultus munienda, saliva infricata manè comendatur à Franc. de Leboe Sylvio lib. 1. prax. medic., quia, ait ille temperat utrumque acre & roborat partes. Ganglia, seù nodos in campo existentes frequenti salivali frictione, absque aliorum usù medicamentorum curavit Calmeus, ut ipse refert in Enchirid. Chirurg. lib. 1.

Se notasse scribit Maidalchinus in suo libro cui titulus *Delizie historie*. Rusticum in Apulia contrà febres, & venena usum fuisse salivæ aquæ commixta, & armentis quoquè morbis, & canibus rabidis aspersam salutem intulisse. Curiosum quidem remedium ad menstrua evocanda docetur à Clariss: Petro Romellio in Misc. Ac. Nat. Cur. An. 8. dec. 2. obs. 181. ait enim, si virgo, vel Mulier menses suppressos pristino fluiori restituere, seque ab indè promannantibus, & pullulantibus valdè molestis ne dicam periculosis symptomatibus liberam cupiat

cupiat, Emmenagoga tamen, sive medicamenta quęcumque fluxum lunarem ciere solita reſpuat, illa miſſis aliis, cibum aliquem duriorẽ, vel ſaltim panem, à virgine, vel muliere reiſa tũm menſtrua patiente præmanſum, & maſticatum, probèque ſaliva menſtruatæ imbutum, & madidum ex ore illius immediatè ore ſuo proprio accipiat, & extemplò quaſi voti ſui compos fiet, menſesque ritè denuò fluere incipient; nec omni prorsus ratione deſtitutum eſſe videtur, hoc ſit venia nomini, Euporiston, quia cibus, vel panis probè maſticatus ſalivæque menſtruatæ copioſè ſubactus, ori, ſalivæ, & fermento ventriculi egrotantis communicatus, & commixtus particulis ſuis ſalinis, & fermentativvis facilimè, etiam magneticè organum aliquem, & ſanguinis fermentationem, indèque obſtructiones deoppilantem, motum concitare poteſt, Symbolum ſuum etiam conferre hic poterit in corpore, & mente ab inconſueta hac cibaſione, & ut mihi videtur non finè aliqua horroſis nota, excitata alteratio; Verendum tamen, ne ſi curatio per ſceminam minus bona valetudine præditam, & morboſam iſtituatur, ſimul etiam morboſum

mias-

iniasma, & principium alteri, curam sustinen-
 ti per transplantationem communicetur, Cha-
 ribdimque vitans in Scyllam incidat, seròque
 cum Phrygibus sapere discat. Ad tollendas ci-
 catrices propriam salivam affricari jubet Plate-
 rus. Daucum salivali menstruo madefactum
 uteri strangulatum juvare asserit Mulierus. Am-
 moniacum à Matre jejuna masticatum, & in
 puelli oculo albugine laborantis immissum op-
 timum esse ait Petr. Bayrus, imò livorem sub
 oculis à percussione factum emendare Cymini
 probè masticatum, & impositum docet Danie-
 Becherus; Quin, & ciminum quoque sic masti-
 catum contra culices valere ait Sanga'lo.

Salivam robur afferre infantibus inquit Mat-
 thiolus in 2. lib. Dioscorid., cum puerorum
 corporibus mollibus panem ori imponunt Nut-
 trices ore proprio prius commansum, sic enim
 masticata alimenta facilimè digerunt; observan-
 dum tamen, nutrices sanas esse debere in hoc
 casu, nam morbum à saliva nutricis inductum
 notavit Sam. Ledellius Misc. Ac. Nat. Cur. An-
 6. dec. 2. observ. 62., in puero vegeto, & sa-
 no, qui de repente correptus est singultù, ca-
 lore vigiliis, inquietudine, & crebra sternuta-
 tione

tionem; ac inquisita causa, hæc fuit Vetula quarantaria pulmentum infanti subministrans, quæ prius ori proprio ingesserat, & singulum præbium degustarat, dein ori infantis immiserat fermento febrilli inquinatum; tutius ergo est, ut sanæ Matres prægustent infantum cibos, eisque ministrent, potius quam hoc faciant Vetula edentula, quæ hircum olent, & mephistim spirant.

Si intra aurem vermis devenerit, accipi salivam propriam, & eâ aurem inungi vult Poppius in Thes. med., & ita aut morietur vermis, aut egredietur; Ad vesicæ calculum, & renem pellendum componitur emplastrum ex saliva, & Bdelio à multis comendatum. Contra convulsionem salivam hominis applicitam laudat Franciscus Joet Pract. lib. 1. . Ad prohibendum ne crescant capilli refert citatus Becherus summi ferri rubiginem, testas marinas ustas, & cū saliva permixtas adhiberi. Optimam à contagiosis morbis præservationem, salivæ esse expuitionem monet Clariss. D. Jo: Jacob. Vvencesl. Dobrzensky de' Nigroponte, imò pestis præservativum optimum esse ait non deglutire salivam, maximè si cum pestiferis agatur, ut faciunt Medici

dici, Chirurgi, omnesque alii, qui peste affectis appropinquât: Ego verò Medicos omnes hortor, ut quandò conversantur cum ægrotis qualicumque morbo affectis, nunquam, quam diù intra sferam vicinitatis talium morantur salivam deglutiant, sed semper eandem expuant quicumque enim homo sanus ab homine infirmo facilinè per salivam infici potest, nam a ægris tam per alitum, quam per excretionem sensibilem, & insensibilem, emittuntur particulae, miasmata, seù effluvia apta ad inficiendum aerem ambientem, undè cubacula infirmorum comuniter quodamodò fetent, ut & Xenodochia; Medicus igitur loca talibus effluviis infecta intrans, infectum aerem in suum corpus attrahit, & sic præsertim salivam inficit, & dum ægrum invisit, & loquitur inadvertenter salivam deglutit, quæ deglutita chylum, ex quò sanguis conficitur coinquinat, à quò morbus, immors ipsa causari potest: his de causis putat Celeberimus Georg. Baglius in Romano Archi-Lyceo Professor Medicinæ sapientissimus, atque

» que Amicus meus semper colendus, morbos
 » epidemicos, & contagiosos mediante saliva
 » ab infecto aere conspurcata communicari, cu

pariter experientia suffragatur ; nam in hu-
 jusmodi affectibus ex contagione, egrotantes
 statim, atque primò conqueri incipiunt de
 nausea, sapore linguæ mutato, & ad vomitum
 propensione, primaque contagiosorum
 malorum symptomata circa ventriculum, &
 hypocondria, per anxietates, vomitus, car-
 dialgias, calores viscerum &c. manifestantur
 & quoniam eadem est tunica, quæ os, œso-
 phagum, & ventriculum ex interna parte in-
 vestit, præter salivam, illa etiam summo-
 perè facit, ut magnus sit consensus linguam
 inter, & ventriculum, ipsorumque morbi,
 & morborum causæ facilè, & ad invicem
 mutantur, quare illi, qui pestilentium cu-
 rationi interserviunt, si vellint esse à contagio
 immunes, procurent quantum possunt, ut
 nunquam salivam deglutiant, cum qua mor-
 bosi, ac peregrini sales infecti aeris intimè
 mixti in ventriculo vires suas explicant, &
 morbum necessariò inducunt ; De hac autem
 è legi meretur ab omnibus Practicis erudita
 observatio 170. Anni 9., & 10. primæ Decu-
 iæ Miscelan. Acad. Leopold. Imperial. Nat. Cu-
 riosorum.

Saliva tandem Microcosmi admirando naturæ miraculo Mercurius figitur, quò sic extincto in casibus variis utuntur Medici, ut contra Scabiem Meives, contra Scrophulas Hildanus, adversus Morphoicam faciem cum levi tumore, & pustulis Crato, ad luem veneream Roder. Fonseca; quin & ad Alchimiam quoque salivam hominis facere ait Jo: Babtista Birellus. Oricalcum enim fulgidum, aurique instar reddit ope salivæ, modo sequenti; Salem ammoniacum cum saliva conterit, & exactè permisceatur ut fiat linimentum, quò perungit vasa ex oricalcho confecta, & prunis ferventibus imposta rescicat, denique abstergit, & pannis lineæ perfricat, & unum, alterumque Alchimicum se vidisse ait Clariss. D. Ambros. Stegmanus Medicus Illebiensis præstantiss, & Acad. Curios. Lumen, qui menstruum, vel solvens catholicum ex saliva sibi promittunt, quæ cum non solum sanguinem humanum in famosum Philosophorum lapidem mutare, sed, & quævis metalla radicaliter solvere putant; ista verò somnia, ac Alchimistarum vanitates, quilibet homo prudens meritò ridet; Audit quidem saliva, citatus scribit Doctor, menstruum

universale microcosmicum, utpotè quæ parti-
 culis suis salinis spirituosis sulphureis a calore
 vitali in actum deductis nihil indissolutum
 mittit, quod proportionatum est corpori, ut
 facilè hinc alimenta fermententur, digerantur,
 & faciliùs concoquantur; Insuper quòd aurum,
 cum rutilante eximio nostro sanguine videatur
 sympatiam indicare, analogiam potius, quam
 veritatem physicam sapit; Lubens etiam, con-
 cedit ipse Auctor, quòd saliva ob sal Volati-
 le, seu mercurificans, quod vocant, & sul-
 phur suum viscosum in liquorem rubicundum
 verti possit; num verò menstruum universale
 metalla solvens ex saliva sit sperandum, cre-
 dat quis velit, cras ego, hodie non; cum sa-
 liva, experientia teste, nec sufficit mercurium
 vivum mortificare, quia solummodò viscosita-
 te sua illius particulas disgregat, exutus enim
 mercurius salivali humido totus in se redit, &
 vivus exurgit: Ast si sani hominis saliva ad
 multa percipitur efficax; quid de his statui de-
 bet, qui Elephantiasi, Hætica, Scorbuto,
 Lepra, Morbo Neapolitano, alijsque contagio-
 sis affectibus sunt contaminati; equidem novit
 Levin. Lemnius de occ. nat. mirac., plures,
 E qui

qui pustulas, & exanthemata contraxerunt ad-
motis solummodo ori ciathis, quibus infectorū
adheferat saliva, hinc ego Ægrorum domesti-
cos moneo, ut abstineant ab usū vasorum
coclearium, poculorum, nitellarum, patina-
rum, strophiorum, phialarum &c. quibus
ægroti utuntur; hæc verò pauca, ac incompte
exposita sint satis de proprietatibus, ac virtu-
tibus humanæ salivæ.

CAP. QUINTUM.

*De Morbis salivæ, ac de Mercuriali
salivatione.*

Salivam rectè constitutam nostræ sanitati ma-
ximè conducere optimè ait in sua Praxis
med. Jo: Bernard. Gladbackius, eam
enim fovet, tuetur, optimique fermenti officio
fungitur; si verò præternaturalis effecta si-
pessimos effectus in economia animali dissemi-
nat, sicut igitur, dum in naturæ statu existit
quamplures optimos effectus in solvendis, di-
gerendisque humoribus parit, ut indè princi-
palem locum inter omnia corporis humani men-
strua

strua meruerit ; ità è contrà dum ab illo statu recedit , morbosis infecta particulis , est morborum plurimorum origo ; hinc modò fit salsa , magis , quam par est , modò amara , nunc acida , nunc dulcis , modò verminosa , nunc mutat colorem , nunc excedit in copia , nunc minuitur in quantitate ; De præcipuis ergo salivalis hujusce liquoris affectionibus à Practicis observatis nonnulla in præsentì capite dicamus .

Immoderata , & frèquens salivæ excretio ptyalismus nuncupatur à Medicis , & à Senner-
to definitur crebra , & involuntaria sine tussu , & screatu expuitio à nimia salivæ copia proveniens ; & si enim ex mala consuetudine quasi nonnulli hanc expuitionem familiarem sibi reddant , dum inter loquendum , ac perorandù toties , quoties sententiam absoluerunt , expuunt , & ex medicaminum sputum provocantium usù quoquè hoc provenire potest , tamen de eà hic non est sermo , sed de præternaturali , cum obiectum præternaturam , seù saliva copiosior ad expuendum invitat ; hinc summoperè decipi , ait Clariss. çtatis nostræ decus Baglius ,
,, illos , qui salivam prò inutili excremento habentes ferè continuò spuunt , & ità magno

22 cum vitæ discrimine ventriculum hoc natu-
 23 rali, & maximo necessario sapone privant
 24 quò non solum ejusdem lordes mundantur,
 25 & diluuntur; verum quamplurimæ ipsius
 26 plicæ blanda salivæ saletine confirmantur, &
 27 in debito tono, sive necessaria circumspecta,
 28 cont. actioneque continentur, lymphæ gastricæ
 29 fermentativæ tales acuuntur, & excitantur,
 30 aliique plures effectus optimi a deicententi
 31 saliva producuntur, ut non mirer si tales ho-
 32 mines siccitate laborent, imo etiam pallore
 33 vultus, & urinæ cruditate, quorum non-
 34 ulla vidi in Puella propè suburiam, in Pres-
 35 bitero juvene ad forum pilcium, & in aliis,
 36 hoc tamen intelligendum veim de sali-
 37 va sanorum, non autem si scorbutica, gal-
 38 lica, aut simili lue laboraverint ægotantes,
 39 in quò casu, quoniam ipsa saliva morbosa est,
 40 si frequenti sputatione nimium elicatur, ad
 41 salutem potius ipsorum erit, quam ad per-
 42 nitiam.

Ptyalismus dicitur à nonnullis salivatio; quæ
 tamen dupliciter considerari potest, uno mo-
 do videlicet pathologicè, ut in nostro hoc ca-
 su, altero verò modo Therapeuticè, & est remedii
 genus

genus , quando nempe virtute alicujus medicaminis salivæ affluxus ad os promovetur , inter quæ medicamenta pyrethrum propterea herbam salivarem nuncupant aliqui teste Rhodio ad Scribon. imprimis cura per salivationem inunctione mercurii in gallica lue à nonnullis laudari solet , quamvis periculo non carere monuerit Hildanus præsertim in Arthriticis ; de qua mercuriali salivatione etiam nonnulla in hujus capitis fine dicemus .

Duplex autem quoque est pathologica Salivatio , alia nempe essentialis alia symptomatica , & accidentalis ; Essentialem definitio per crebram sputationem à copiosa salivalium glandularum humiditate ortam , ductusq; salivales patentiores reddentem : Fit iste morbus secundum Sennertum , aliosque veteris Medicinæ Proceres dum pituitosus humor à capite ad os , & fauces defluens salivæ se commiscet , eamque auget , atque tunc pyralismi , & catarhi eadē

» generatio , & causa est , & solet pyralismus ,

» & catarrhus nonnunquam epidemius esse , id

» quod Anno 1565. accidisse refert Forestus ,

» eadem de causa cum columellæ laxatione

» plerumque sputatio multa coniuncta est ; Ac-

» cidit eadem etiam in inflammatione , & ul-
 » ceribus oris; deindè, dum ex ventriculo hu-
 » midiore , & pituita abundante eà sursùm
 » in os exurgit, sputoque se miscet, quod ma-
 » nè , seù jejuno ventriculo accidere solet ,
 » idque sæpè post morbos cronicos accidit ven-
 » triculo debilitato, & non rectè concoquen-
 » te ; neque tamen semper primariò è ventri-
 » culo aquosa illa pituita ad os confluit , sed
 » nonnunquam ex intestinis , ut in vermibus
 » accidit, nonnunquam ex liene, undè lienosi,
 » & scorbutici Sputatores, & salivatores sunt.
 Juxtà verò neotericos Ptyalismus ortum habet
 à copiosa glandularum salivalium humiditate,
 & excedente, ductusque salivales patentiores
 redente; sicque saliva plus æquo per os excer-
 nitur; de hac salivatione morbosa longè clariùs
 distinctiusque hoc tempore nos pronuciare
 posse ait Silvius de Leboe, quam olim, post-
 quam non tantum viæ, vasaque salivam in os
 deferentia innotuerunt Anatomicis, non ità
 pridem, verum partes quoquè in quibus præ-
 paratur eadem, vel secernitur à sanguine, glân-
 dulæ puta, & quidem non conglobatæ, ad
 quas, & à quibus feruntur vasa lymphatica,
 verum

verum conglomeratę, viis certis, & ductibus, per quos in cavitatem determinatam suos liquores corpori utiles effundunt, donatę: Quemadmodum igitur in statũ hominis naturali, & sano defertur saliva sola ex glandulis maxillaribus conglomeratis in os, ita non rarò in statu ejusdem preternaturali, defertur una cum eadem saliva humor, vel pituitosus, & viscidus, vel serosus, ac tenuis. Quò ad diagnosis spectat morbus iste per se notus est, & qui tali affectione laborant coguntur sinè tussi, ob salivę copiam assiduè expuere; quod si saliva copiosa excernatur post cibum, indicat ventriculum malè affici, & alimentum corrumpi teste Sennerto; De curiosa salivatione morbosa deglutitionem liquidorum tantum prohibente meminit Car. Raygerus misc. A. N. C. dec. 1. An. 4., & 5., obs. 10. in quodam Senatore, qui solida facilimè deglutiebat, liquida verò neutiquam, ita ut sitim intensam, absque tamen calore febrilli, nunquam potuerit potũ restringere, sed aquam cochleatim tantum, ut, & alia medicamenta liquida sorbere debuerit, statim superveniente enormi quadam salivatione, quę descensum liquidorum impedi-

vit ; quamvis , & fluxus hujus p̄uitæ lentæ , ac viscida semper , & per totum morbum usque ad finem vitæ duraverit , ut quandoque singulis diebus aliquot vascula hac materia impleverit ; tandem ex vehementia morbi ita contabescens , ut cutis ossibus hæreret , circa initium Maii Anni 1672. placidè expiravit . De perpetua salivatione ex ruptura vasorum salivæ mentionem fecit Ant. Deusingius ; de ptyalismo in Senē lethali Heluigijs ; de diurna salivatione cum mœtu Gangrenę Joh. Mackus , ac de Fœmina , quæ limp dam aquam copiosè ex ore rejecit , sic scribit in Ann. 4. dec. 2. M. A. C. Excelentiss. Dom. D. Jo: Ludovic. Hannemanus Germaniæ , & suæ Academiæ Klo-niensis , & nostræ *Leopoldinę* Societatis maximum ornamentum curiosiss. Quędam Matrona honestissima magna cum virium debilitate , insignem aquę limpidissimę copiam eiecit ; similemque calum in sua dilectissima Matre vidisse ait ; illa iam bis isto fluxu , & quidem summa cum virium prostratione laboravit ; & quod mirum fuit , humor erat limpidus , omnis odoris , & coloris expers , totoque cœlo ab uina differens ; putavit ipse Hannemanus

vasa lymphatica aperta talem evacuasſe mate-
 riam ; Att Sapienſiſſ. & nunquam ſinè laude
 nominandus D. Lucas Schrockus in illius ob-
 ſervationis Scholio a Salivalibus ductibus ta-
 lem emanafſe laticem docuit . Econtra verò
 faliva poteſt deſſice e , quan o , vel non ſepa-
 ratur ob vitium glandularum , aut obſtructio-
 nem ductuum falivalium , vel non generatur
 talis ſub tantia in cruore , ſivè generata ablu-
 mitur , ut in febre ardenti , longo ſermone
 &c. de quibus affectionibus curatio videatur
 apud Practicos ; Symptomata autem ſaliva-
 tio eſt illa , que accedit morbis , imò aliquan-
 dò critica evadit , cum nempe ipſius ope Mor-
 bus aliquis ſivè acutus , ſivè cronicus termi-
 natur ; De ſymptomato ptyaliſmo in
 Variolis plura collegit Riccard. Mortonus de
 var. , & morbil. , ac de quotidiana febre ure-
 tico - ſputatoria meminuit D. Beniam. Schachius
 M ſc. Ac. Nat. Cur. An. 2. dec. 2. obſerv. 104.
 narrando de quodam Juvene 24. Annorum ,
 qui quotieſcumque febris incipiebat ſalivam ,
 & urinam reprimere vix poterat , ſed continuè
 jam urinam , jam ſalivam in magna quantitate
 egerbat , ut nè momentum quidem ab hac uri-
 nam ,

nam, & salivam egerendi irritatione liber esse
 posset, Critica verò salivatio illa est, quæ
 mediante exoneratur natura, & saluti æger re-
 stituitur; natura enim morborum vera medi-
 catrix in debellandis morbis varias sæpe vias
 admodum insuetas prò evacuanda causa mor-
 bifica invenit, sic ductus salivales ex glandu-
 lis hiantes eligit prò sanguinis depuratione,
 humorisque pravi evacuatione, & ita morbos
 foeliciter profligat, talemque criticam morbo-
 rum solutionem, & quidem febris ardentis ex-
 hibet Guer. Rolfincius ord. med. lib. 3. Verti-
 ginis salivatione solutæ meminit Nicol. de Ble-
 gny Zod. Med. Gall. An. 1. Salivationem in
 Phtisi criticam, & salutarem exponit Clariss.
 Dom. D. Job. Paul. Vvrsbain. Med. Norim-
 bergensis præstantiss., Archiater, & Comes
 Palatinus Cæsareus, Nobilis, & Acad. nat.
 Curios. Ephemer. director diligentissimus in
 dec. 2. Ann. 1. Miscel. Nat. Cur. obs: 122.
 Ptyalismum in variolis læthalem refert Bone-
 tus in Merc. compit. lib. 19. Et ego Anno 1699.
 Mense Septembris scabiem foedam in Milite
 quodam observavi, & mecum notavit Erudi-
 tissimus D. Hieronym. Baruffaldus Philosophiæ
 Doc.

Doc. egregius, & Amicus meus suavissimus, quæ
 cabies salivatione sponte orta spatio novem
 dierum perdurante, nulloque alio adhibito au-
 ilio sanata fuit. Non tantum verò critica po-
 test esse nimia salivalis effusio, & symptoma-
 tica, quatenus saliva potest peccare in quanto,
 verum etiã in quali errare, sicque morbos in-
 ducere varios, prout variis odoribus, colori-
 bus, atque saporibus imbuta apparet; obser-
 vavit enim Borichius salivam, quæ cum sac-
 charo poterat comparari in Ecclesiastico Hafnien-
 si, illamque dulcedinem non fuisse laudabilem,
 quoniam oriebantur ulcuscula in lingua ex illa,
 ut legitur in Misc. Ac. Curios. Ann. 3. Decur-
 s. observ. 237. Salivam ad nauseam usque dul-
 cem in se ipso, & in aliis notavit Clariss. D.
 Valom. Reiselius Dec. 2. An. 8., cujus rei cau-
 sam explicare difficile judicat idem Autor, cum
 non facile sit omnes in humano corpore secun-
 das qualitates humorum, eorumque mutatio-
 nes animadvertere, cum ignoremus plerumque
 quibus, qualibusque alimentis ægri fuerint usi,
 & imprimis à quibus, qualibusque tam mirè
 alterentur sapes, odores, colores, ac cæte-
 re humorum nostri corporis qualitates, & qui-
 dem

dem meo iudicio propter neglectam à plerisque
 chymiam, cuiuslibet Medico à opere necessa-
 riam; Hinc pariter salivalem humorem dulce-
 cum nausea se vidisse fatetur D. Joh. Burgium
 in Ephemer. Ac. Na. Cur. decur. 2. Ann. 3.
 obser. 172., atque in Cive quodam se obser-
 vasse similem casum narrat Jo: Mat. Fabri Dec.
 2. An. 9., qui cum per scalias ruens sibi occi-
 pit vehementer concussisset, curatus tamen
 nullum aliud patiebatur incomodum insolitum
 præterquam quod saporem nullum nisi dulcem
 Similiter de Matrona quadam lputatione dulce
 correptam meminit Theoph. Bonetus in Medio
 Septentrion. tom. 1. lib. 2.

Curiosam, & Eruditam Gustus depravatus
 observationem Medicam, à salivæ vitio, mihi
 comunicavit Excellentiss. D. Octavius Capellus
 Medic. noster Ferrariensis præstantissimus, qua
 talis est.

Uxor carissima mei ætatis annorum 58.
 temperamenti secundum totum calidi, & hu-
 midi, capitis tamen calidioris, & valde sicca
 ut ex capillorum penuria, ex cute ejusdem ca-
 pitis, in qua æstivo tempore rimulæ apparent
 ut in terra ex ariditate, nec non mucositate ex nari-
 bus,

us, & sputi insuetudine ferè totali liquet, ex
 tribus maritis unicum partum foemineum adhuc
 viventem decimo septimo suæ ætatis anno par-
 ta, laudabilem nacta valetudinem, quamvis
 non omninò inculpatam ex intercaetatis non ta-
 men longis febribus, doloribus, faucium in-
 flammationibus, levi hemoptysi, aliisque
 variò tamen occurrentibus morbis; alacri animo
 in rebus quibuscumque domesticis, quamvis
 laboriosis etiam me invito obeundis, op-
 timis viribus prædita, atque promptissima,
 menstruas purgationes statis temporibus sem-
 per, copiosè, ac feliciter habuit usque ad an-
 num suum 52., quibus ratione ætatis deficien-
 tibus, cœpit levibus, vagisque dolorificis flu-
 ctionibus modò genua, modo brachia, nunc
 intra, nunc extra articulos, pedum pollices,
 & manuum indices frequentius infestantibus tor-
 queri, à quibus verò nunquam lecto incumbere,
 nec domum custodire fuit coacta, ab hisque
 opportuno tempore purgata, ope aquæ stibiatae
 convaleuit, quamvis duo ab hinc annis illæ de-
 nuò recruduerint. Tandem anno 1698 circa
 dimidium mensis Novembris queri cœpit de
 quadam ingrata dulcedine, quam continuò
 ejus

ejus lingua, & os percipiebant adeò, ut ne dùm
 comedens, vel bibens, sed tacita, loquens
 vel orans omnia ipsi dulcia extremè viderentur
 octo, vel decem ab hinc diebus dulcedini huic
 se se coniunxit austeritas ab ea non dissimilis
 quæ musto, vino, aceto, vel hujusmodi liquo-
 ribus ebullientibus in vasis æreis, vel ibidem
 diutiùs immorantibus, æreamque tincturam
 austeram attrahentibus accidere solet, ita ut
 omnia; & singula comesta, & epota ipsi dul-
 cia, ac austera saperent. Dulce austerum pau-
 cis post diebus in amarum cessit, amarum in
 acuti piperis saporem est immutatum, sapor
 hic in acidum spiritus vitrioli æmulum, acidum
 in intensè salsum, hoc in acre veluti aceti, in
 quo diù pisces frixi fuerint conditi, hoc rursù
 in dulce, salitum, amarum &c. tandem
 uno verbo, per octo menses circitèr modò in-
 tensiùs, modò remissiùs omnes, & singuli præ-
 fati, vel si qui alii dantur sapes, nunc bre-
 viùs, nunc diutiùs uno eodemque die, immo
 quandoque vna, & eadem hora perdurantes
 se seque alternatim immutantes miseram Uxo-
 rem affligebant, adeò ut ad mensam accede-
 bat sæpiùs lacrymatura, quàm ut victu neces-
 sario,

sario, quem stomachus alioquin sanus appetebat, frueretur. Plerumque dimidiam linguæ partem, sinistram nempe, magis affligi, & pravius degustare sentiebat.

Saccharum, & saccharata omnia illi non minus succo limonum acida videbantur, decoctum hordei lixivium sapiebat, liquiritiæ radix ore detenta acetum, ubi fuerint pisces conditi emulabatur, si aceto os collueret sapores omnes depravati instar incantamenti torpescabant, & obtusè, ac obscurè ab eadem paucis momentis percipiebantur, immò ab usu aceti, vel acetarii quandoque, non semper, aliquem bolum comestibilem suo naturali sapore præditum percipiebat, donèc a ductibus salivalibus nova superveniente supra linguam saliva dilueretur acetum, & hinc molestiores repullulabant depravati gustus sapores.

Ab ardore doloroso præsertim in parte læsa ejusdem linguæ quandoque divexabatur veluti si aphtas, vel vlcuscula ibidem pateretur, vel sicuti si ab aliquo esculento nimis fervido, & ebulliente offensa fuisset, immò impatiens mihi, & domesticis sæpè linguam inspiciendam, ac explorandam exponerebat, quæ semper inco-

lu-

lumis, nulloque visibili defectu læsa conspici-
ebatur.

Vinum, aqua simplex, brodium, & potu-
lenta omnia quamvis depravatè gustaret, mi-
nùs autem insuavia eidem apparebant, quam
res dentibus manæ. A somno expergefacta
nihil molestum in lingua sentiebat, sed ea mora,
& infra os agitata lenissimè præfati saporès exci-
tabantur. Spiritum vini si assumebat, hic
magis depravatos saporès suscitabat, & adhuc
suscitabat.

Sensum gustus depravatè læsum, symptoma
scilicèt linguæ non legitimè saporès sentientis,
molestam hanc Uxorì meæ affectionem esse
unicuique patet, quam Galenus lib. primo de
symptomatum causis cap. 40. de sympr: causis
in gustu, & odorato elegantissimè sic descrip-
sit. Monstratum enim est linguam eo quod
duabus facultatibus sensui, voluntati que
subseruit, duas quoque actiones habere.
Nunc autem eam veluti sentientem confide-
ramus. Odoratus verò sensorium ipsos cere-
bri esse ventriculos indicavimus. Ac gustan-
di quidem sensus symptomata sunt, tum
omninò nihil saporum sentire, tum non le-
gitimè

gitime sentire . Cum autem non vitiose :
 diminute quidem gustare , in visu amblyo-
 piæ , idest visus hebetudini , in auditu ba-
 ricioæ , idest audiendi difficultati portione
 respondet . Vitiosè autem gustare , est velu-
 ti cum oculis , colore , figura , magnitudine ,
 vel situ mutata videntur . Hoc in auditu
 obauditio nominatur . Porro morbi prædi-
 ctorum symptomatum , vel quæ in gustandi
 actione , vel quæ in potentia incidunt , par-
 tim in similari linguæ substantia , & tunica
 qua involuitur sunt , partim in nervis mol-
 libus , partim in loco cerebri , illo præfer-
 tim , undè hi nervi originem habent . Ac re-
 liqui quidem prædictorum omnium morbi in
 manifesto sunt . Lingua verò vitiosè sapes
 sentire solet , cum extraneo humore est im-
 pleta . Quo casu quæ gustantur omnia vel
 falsa videntur , vel amara , vel alia qua-
 piam aliena qualitate dicibili , indicibilive
 affecta . Tanquàm enim in suffusis visiva vis
 foris se cernere judicabat ea , quæ in ipsis
 oculis inerant : itidem gustandi facultas ea
 quæ sunt in lingua , sensibilibus imputat .
 In arquatibus quidem bilis amarorem non lin-

„ guæ esse ipsius , sed eorum quæ gustat de-
 „ putans : in aliis verò quibusdam affectibus
 „ saluginem , acoremve oculis ipsis inesse
 „ imaginans : scilicet succo , qui extrinsecus
 „ accessit , vitiosum linguæ succum , qui prius
 „ quieverat , excitantes moventeque gustan-
 „ di autem vi non eum qui accessit , sed eum
 „ qui in se redundat , sentiente . Rarò sanè ac-
 „ cidit , sed tamen aliquando , ut lingua ex
 „ gustandi perfectione priusquam aliquid gu-
 „ stet , succos quos in se habet , sentiat . Si-
 „ mile hujus symptoma est , ubi in stomachi-
 „ cis affectibus , suffusionis imaginatio oculis
 „ incidit , vel sonitus auribus cum nihil extrin-
 „ sonet , sed motus ipse circa cerebri membra-
 „ nas imaginationes creat , vel odoris in nari-
 „ bus ab succo aliquo in his contento . Hæc
 Galenus : ex quibus elicitur talis symptomatis
 causam esse , per eundem , succum quemdam
 extraneum partim simili linguæ substantiæ ,
 & tunicæ linguam involuenti , partim nervis
 mollibus , partim illi cerebri loco undè hi oriun-
 tur nervi impacto .

Pro majori autem præfati symptomatis jux-
 tà Galeni mentem dilucidatione necesse est

disquirere prius an gustus fiat in linguæ carne, vel ejusdem membranis, nervis, vel glandulis, sed brevitatis gratia cum plerisque recentiorum satius sit credere gustum fieri, cum corpuscula salina insita rebus sapidis communicantur nerveis linguæ papillulis ope humiditatis eadem salia dissolventis, sive humidum istud sit corpus per se sapidum liquidum, ut frustum, vel olerum succus, vel vinum, aqua saliva, vel liquor, in quò res solidæ contritæ, incoctæ, vel dissolutæ salia sua sapida dissoluant, quæ salia ope hujusmodi liquoris linguæ papillulis imprimuntur, ex quorum salium diversa, suarumque minimarum particularum configuratione diversimodè per porulos linguæ prædictæ nerveæ papillulæ alterantur, ac afficiuntur, quæ diversa alteratio, seu impressio, quælibet iuxta suam naturam, ac indolem, proprii saporis ideam producit, quæ idea per nervorum quarti paris fibrillas linguæ implantatas ad commune sensorium translata, menti saporem unumquemque juxta speciem suam representat. Citior autem, vel tardior saporis perceptio ex majori, vel minori fluiditate corporis sapidi dependet, fluidius enim corpus

citiùs per linguę poros ad papillas penetrat ;
 ibidemque suum gultum imprimit, tardius ve-
 rò quò minus fluidum, vel minus humidum
 exitit, idque linguę agitatione, ac ope salivę
 dissolvitur. aptiusque redditur ad penetrandũ
 per poros ad papillas, qui pori ex motu lin-
 guę, & ejusdem humectatione magis amplian-
 tur, salinęque particulę comesti ex tali motu
 & agitatione sic melius per poros penetrant
 subiectisq; nerveis papillulis infigantur, quod
 nullatenus contingit, vel saltẽm tardẽ, & ob-
 tuse immota manente lingua præsertim si huic
 res solidæ, & humido destitutæ imponantur.

Sic gustum contingere non longè a præfata
 Galeni sententia recentiores Medici, atque
 Anatomici ostendunt, & experiencię videtur
 consonum in sanis; in infirmis verò puta febrili-
 citantibus res diversimodè se habet, vel ob de-
 fectum salivę ab æstu febrili consumptæ, vel
 ipsius organi idest linguę præternaturalitèr cõ-
 stitutæ, & quamvis in sanis etiam nonnullis
 quandoque pororum linguę tunicæ insitorum
 diversitas mutet sapes, adeò ut ob prædicto-
 rum pororum diversam structuram, & configu-
 rationem dulcia V.G. intuavia videantur, &

amara, suavia, immò, & aliis quibusdam ingrata delitiosa appareant ob eorum particularem imaginationem talia grata, vel ingrata judicantem, nostro tamen in casu rem diversimode se habere arbitror.

Salivam ergo ex glandulis sublingualibus, aliisque in faucibus, palato, totoque ore dispersis continuò linguam humectantem, hujusce depravati gustus præcipuam esse causam in Uxore mea dilectissima semper animo habui, & quamvis organum ipsum non videatur omninò inculpandum, forsàn ex vitio nerveis papillis, vel linguæ porulis, quod ipsis totum fortè imputare posset aliquis, nihilominùs tale vitium majori ex parte salivæ adscribendum censeo pluribus ex causis.

Primò quia si vitium tale inesset organo, potulenta æquè displicerent, acres solidæ dentibus mansæ, & saliva humectatæ, ac dissolutæ, nam hæc semper magis depravato gustu, & sapore præternaturali à Matriona fuere diiudicatæ, quàm epota, vel succosa, & liquida, undè patet, quod saliva dissolvens salia rei mansæ imprimat iisdem salibus quid magis sapidum præternaturale, ac imprimat corpus fluidum,

& humidum non indigens saliva pro suarum salinarum partium dissolutione.

Secundò liquet hujusce vitii causam insitam esse salivæ, quia absente cibo, ac potu adhuc extranei, præternaturalesque saporès diversi ab ægra percipiuntur, & quò magis ipsa movet, & agitatur linguam loquendo, vel orando, deterius se habet, quam si linguam immotam teneat, quòd magis constat statim ac à somno eadem expergiscitur, in quò sensus omnes sapiuntur, à somno verò reviviscunt, & per consequens reviviscit, & in lingua gustus, cujus vitium si insitum esset soli linguæ, hæc sola etiam immota suos pravos gustus saltèm obtusè, & obscurè redderet sensibiles, sed statim ac ea commota madefit à saliva illicò extranei saporès excitantur, ergò isti potius à saliva dependent, quàm ab organo, vel saltèm majori ex parte.

Ulteriùs cum id non contingat in sanis, & naturali gustu præditis, quorum saliva insipida absente cibo, ac potu nullum edit in ore saporem, ratum idcirco manere debet in nostro casu salivam hanc æterogeneis, minimisque corpusculis salinis, iisque sylvestribus copiosissimè

ssimè esse imprægnatam , à quibus modò intensius , modò remissius , nedùm cibo , potuve præsentibus , verùm etiàm iisdem absentibus linguæ poruli alterantur , ac feriuntur , nerveisque papillulis imprimuntur , & juxtà eorundem salium prædominantem symmetriam hujus vel alterius saporis idea ibidèm impressa per quarti paris neruulos linguę insertos ad sensorium commune defertur , undè mens talis , vel talis alterius saporis , juxtà obviam ideam , judicium facit .

Ab ejus sanguine arterioso præcalido , multaque acredine , atque falsedine in hac muliere familiaribus in laboribus quandoque vilioribus (me in cassum prohibente) nimis sollicita , producta fuisse præfata salia æterogenea , illaque totam salivalem massam (arteriosi sanguinis recrementum) infecisse pro certo habendum , cujus sanguinis arteriosi non solùm , sed & venosi acidosalinam indolem indicant dolorosæ , & semiarthriticæ fluxiones , quibus ratione senii à mensium defectu obnoxia est , necnon rimulæ in capitis cute æstivo tempore apparentes cucurbitularum incisionibus similes ; & quamvis aliquis posset inferre eam in tanta

acidofalinarum particularum copia, quibus
 ejus scatet sanguis, cutaneis affectibus scabie
 videlicet, & hujusce generis morbis, potius
 quam aliis predictis correptam rationabilius ef-
 se debuisse: respondere possem ex hujusmodi
 salibus ipsam in scabiem, vel alios hujus ge-
 neris morbos non incidisse, quoniam credere
 fas est talia salia esse summè fluida, & volati-
 lia, ideò que neque in scabiem, nec alios cu-
 taneos affectus fixantur, immò nec in veram
 arthritidem, quippe salia hæc lentoris, vel coa-
 guli sunt nescia, si enim patientis nostræ san-
 guis lymphæ crassa scateret solita prædicta salia
 irretire, ac fixare, sputo, mucoque non esset
 hæc Matrona destituta ut superius descripsi.

Rato igitur per me hoc fundamento judica-
 vi pro hujusce molestissimi symptomatis cura-
 tione opus esse præfata æterogenea salia è totà
 sanguineâ massâ eliminare usu absorbentium,
 dulcorantium, & eorundem salium infensa
 spicula retudentium, in quem finem postquã
 hyberno tempore ad eam exacte purgandam
 improprio, inaniter gargarismis, & apophle-
 gmatismis penè innumeris, diversæque natu-
 ræ plurium, ac plurium Excellentissimorum

Virorum mei familiarium Comproffessorum
 adiutus prudentiffimis confiliis ulus fuerim ,
 circa finem mensis Aprilis anni 1699. præscri-
 pfi universalem purgationem , lævioribus , ac
 benignioribus infiftens lenientibus potiùs , quam
 purgantibus , alterantibus ex succis cichorea-
 ceis , & vaccino lero depuratis ; phlebotomię
 ex partibus superioribus , ac inferioribus plu-
 res celebratę , toto tandẽm ex purgato corpo-
 re ad Aquam Stibiatam Pomponacii dictam
 tanquã ad facram anchoram confugi per dies
 circitèr 30. copiosè de more propinatam : at
 omnia hæc exiguo cum levamine fuere perpe-
 trata , undè locale remedium tentavi venarum
 sublingualium incisione , à parte aff. cta è dire-
 cto humores ibidem (si qui forent) impactos
 detracturus . Apertis ergo raninis venis efflu-
 xit sanguis intense rubicundus aliquantulum
 crassus ad uncias novem circitèr , & quod ex
 hac operatione valdè proficuum expectabam ,
 fuit , ipsam Uxorem dum sanguis ex ore pro-
 fluebat omnes sapores quoscunque extraneos
 eodem tempore confusè , & indiscriminatim
 autem adiuncto calore perlenfisse , quasi tunc
 temporis gustus depravati minera tota exhau-
 rire.

riretur ; ast neque id nisi levitè profuit , nam præterquàm quod pluribus diebus ob inflammationem circa incisas venas , & ibidem sitas glandulas subortam , difficultè cibum , potumque admittebat à calore , & frigore actuali eduliorum valdè molestata , sedata postea inflammatione gustus perseveravit depravatus licèt parùm remissus .

Cum itaque tot rationabilia tentamina explorum Amicorum Collegarum assensu , & consilio irrita , & inania fuissent exspectus , ad famatissimum , & sapientissimum Dominum , nostri Almi Collegii Ferrariensis vetustiore , ac verè venerandum Virum accessi , cui enarrata molestæ hujus affectionis historia , & omnibus administratis præsiidiis , ejus Oracula imploravi , qui humanissimè confirmavit tam infensi symptomatis causam inesse patientis fluidis æterogeneis salibus , iisque sylvestribus heu nimium scatentibus ; quare cum jam Caniculares imminerent dies potandis mineralibus aquis peropportuni , suasit Villensem aquam eidem copiosè de more propinarem , huic dumtaxat innixus fundamento verè rationali , solam aquam salia dissolvere , & ad nihilum redere .

dere . Villensem ergo aquam copiosè usurpavit primis diebus cum vehiculo dejectorio, reliquis verò usque ad quindecim cum succo limonum, & quandoque cum spiritu salis, sed nec prospero eventu, nam nec illam totalitèr eiciebat, undè paucum fuit experta etiam ab hoc præsidio levamen, quare tam longa diæta, tantisq; incassum fatigata medicamentis, iisdem omninò abrenunciavit.

Jam quartus excurrit annus hujus vitiosi gustus, qui quamvis ab anno circitèr valdè, & sine comparatione eam remissiùs affligat, cum ferè omnes sapes in præsentì naturalitèr sæpè degustet, attamèn plerumque de duobus solummodò saporibus præternaturalibus quasi continuò conqueritur salito nimirum, & acris, & præsertim imminente, vel præsentè aere humido, ac pluvioso, sicuti in simili acris constitutione ab arthriticis doloribus, levibus tamen, citò advenientibus cum tumore in extremitate digiti indicis utriusque manus, & pollicis utriusque pedis, paucis horis, vel ad summum infra duos dies evanescentibus, & pro aeris mutatione citò recurrentibus. Hactenus
 Excellentiss. Capellus supra laudatus.

De Amico suo quodam refert Ros. Lentilius Ann. 4. dec. 2. M. A. N. C. qui dum loquebatur, salivæ guttas, quasi per syphonem eructabat, quæ continuò in albissimam calcem concredebant, si quid autem circa hoc coniectiendum, putat citatus Doctor, particulas alkalicas terrestres à spiritu salivæ nitroso solvi, quò spiritù exalante in calcem coagulari, undè Excellentiss. Theseus noster, salivam in orbem stanneum eructatam concrevisse in calcem albissimam, quatenùs magnam continebat faldedinem, notavit. Salivam verminosam concedit R. P. D. Anton. Alberghetus C. R. S. nostræ Urbis ornamentum in Gen. Spont. cap. 22. part. 2., & in quodam Hamburghensi vidit Clariss. Joh. Doleus Misc. Acad. Curios. decur. 1. An. 9., & 10. obs. 131., similemque salivam minutissimis scatentem vermiculis se vidisse pariter affirmat Lèvenoeckius; & licet Rever. P. Philip. Bonnani Sacerd. Soc. Jesu, vir magnæ eruditionis in suis obser. de Animal. viv. cap. 64. asserat, se nunquam potuisse in saliva optimis, perfectèque elaboratis microscopiis examinata, nec unicum vermiculum deprehendere; hoc tamen non evincit,

cit, talem morbum salivæ verminosum dari nō posse, quem etiam ego prò rarissimo concedo, enim quia multa sunt, quæ ab uno observantur, ab alio non; absurdum siquidem esset dicere plicam pollenicam non dari, per hoc quod ego talem morbum usque adhuc non viderim, nec quia unus non videt, alius videre nequit?

A saliva morbosa, & præternaturali sordidi evadunt dentes, maxime quando tenacitatem majorem aquirit à cibo, vel à calida expiratione, quæ eam, dum ore clauso dormiunt exsiccando amplius incrassat; sic autem dentes oblinuntur, cum otiosi sunt nec mandunt & proin à cibo à quò solidiore præsertim ut pane, inter masticandum, alias abstergi, & poliri solent, non repurgantur undè iis, qui in uno oris latere cibos tantum conterere solent alterius dentes hisce sordibus inquinatos plerumque esse, ait Platerus prax. tom. 3., limoque obductos, qui limus tandem in tophum conversus, dentes non solum discollo- rat, sed & inequales reddit; verum, & saliva putris, & maligna in lue venerea, ex hydragyri usù redta, dentes inquinat, & denigrat, simulque, ut vacillent efficit; Non

tantum verò in qualitate, sed etiam in defectu peccare potest humiditas salivæ, quemadmodum accidit in Antonia Drusi, quæ si fides habenda est Solino, & Sim. Majol. in Canic., fortè ob inopiam salivæ nunquam spuit. Hæc autem de naturalibus salivæ symptomatibus dicta sint satis, nunc ad artificialem salivationem deveniendum, quâ mediante, & multi morbi sanati, & plurimæ exortæ ægritudines, atque mors ipsa aliquandò sequuta est; Notabo igitur primò quomodò peragenda, & quid sentendum de salivatione præsertim usuæli ex Mercurio; secundò morbos nonnullos per eam sanatos enumerabo; tertio ægritudines ab illa ortas enunciabo; quartò demùm casus exponam, in quibus causa mortis fuit mercurialis salivatio.

Primus itaque inventor Mercurialis salivationis, si Gabr. Fallopio de Mor. gallic., & Clariss. Bernard. Ramazzino, credamus, fuit Jacobus Berengarius Carpus à Patria dictus Professor Chirurgiæ Ticinensis, qui floruit circa Annum 1522. teste Mercklino Viro de Republica Med. optimè merito, in suo Linden. renovat., hic cum solus secretam hanc medicinam

cinam calleret, ità opulentus redditus est lolo isto quæstù, ut testatus fuerit numeratam pecuniam 40000. scutatorum præter argenteam materiam, quæ omnia Serenissimo Ferrariæ Duci reliquit; Alii verò nostri scriptores hoc remedii genus ex Arabum schola deduxerunt. Diversimodè in usum ducitur mercurius ad salivationem; nonnulli enim frictione unguento mercuriali facta salivam movent; suffitù pauci, alii emplastri, aut cinguli forma mercuriũ adhibent; & aliqui ad ptyalismum movendũ per os assumendum exhibent mercurium. Mercurialis inunctio autem talis est per Pareum; Sumitur, ait ipse mercurius clarus, tenuis, albus, & fluvidus, & quò purius sit per pellem arietinam colatur, conclusum enim si comprimatur tenuitate sua penetrat, sordesque suas, & plumbeas admixtas feces in interiore superficie relinquit; elixatur indè in aceto cum salvia, roremarino, thymo, chamemelo, meliloto, iterumque colatur, & tot artibus excultum in unguenta venit, & admiscetur; ut extinguatur certius, diù est agitandum, & veluti tribulandum in mortario, ut in tenuissimas partes frangatur; linimenti ergò mercurialis

lis

lis hæc erit forma ℞. Argenti vivi præpar. ut
 sup. unc. 6. sublimati dracm. semis, Sulphu-
 ris vivi unc. semis, axung. porci, salis exper-
 tis lib. 1., vitel. ou. sub cinerib. coctor. num.
 iij. ol. terebint., & laurin. an. unc. 2. theriac.
 vet. & mithridat. an. unc. semis F. linimentū,
 ut artis est; modus verò faciendi erit ejusmo-
 di imprimis sublimatum, sulphurque in pol-
 linem redigentur, tūm affundetur argenti vivi
 portio, simul, & axungia, mox, & vittel-
 lorum induratorum, continuò omnia, & di-
 ligenter agitando; his omnibus fideliter con-
 corporatis, tantundem rursus affundetur argen-
 ti vivi, axungia, & vittellorum, ac priori
 massæ incorporabitur, extremo loco affunden-
 tur olea, mox theriaca, & mitridatum, simul-
 que omnia per diem integrum tudentur, hac-
 que arte parabitur laudabilis consistentiæ un-
 guentum, quò ipse Parcus multoties foeliciter
 usus est de qua re plura apud eundem Auto-
 rem lib. de lue vener. cap. 10.

Nonullos autem uti hoc remedio absque pur-
 gatione prævia, & venæ sectione ait Jungken
 in Prax. med. ut sic nullis evacuationibus infir-
 mati salivationis impetum multò melius susti-
 nere

nerē queant infecti, quod tamen vituperant Lemery, & Frid. Hoffmannus; Formula autem desumpta à nuper citato Jungkenio talis est. ℞. Mercur. crud. unc. 1., Axung. porcini unc. 2. m. Juxta Do cum verò sic se habet; ℞. Mercurii vivi saliva hominis, vel ol. terebint. vel lilior., vel lumbricor. extincti unc. 3. Ungu. de Altea Fernel. unc. semis, ol. Sucini dracm. 1. m. f. Ung. S. A., & secundum Nicol. de Blegny ℞. Mercur. crud., & puri lib. 1. therebint venet. dracm. 3. diutissimè simul conterrantur in mortario aëneo, quousque mercurius extractus sit, postea paulatim admisce Axung. & suille insulse libras duas, diutissimè omnia conterrantur, & ad alium serventur, quam formulam etiam commendat Lemery; Cum unguento autem pomato permiscet mercurium præclarissimus D. Oliger Jacobeus in comp. Instit. med. sicque unguentum conficit; linimento verò tali, si vè postea sit Parci, vel Jungkenii, vel Dolei, vel Blegny, aut Jacobei, aliorumque descriptionis, universum corpus ungi debet à pedis planta, ad caput, præter abdomen, & pectus, nè fortè ledantur partes in illis cavitatibus contentæ; ut verò litus suū

forciatur effectum æger igni luculento exponatur, vel si debilis fuerit in cubile illinatur.

Unaquaque frictione, unguenti uncia quinque, vel sex ablumendæ sunt; in corporibus verò delicatis, prima vice uncia quatuor sufficiunt, iisdemque plantæ pedum, cæura, fæmora, nates, & brachia tantum sunt iungenda; hæc tamen frictio iteranda est sæpe;

Quotidiè verò unica ad summum vice faciendâ, manè jejuno stomacho, vel sub vespere duabus horis ante cænam;

Si post tertium illitum salivationis nulla appareant inditia bis in die instituat, mane, nempe, & vespere, dumodò æger robustus sit;

Hoc tamen notandum, non ultrâ septē, aut octo illitus progrediendum, & omninò ab his abstinendum statim, ac salivatio se se exerere incipit; cujus imminentis indicia sunt, cum caput dolere incipit, gingivæ, & lingua intumescunt, vultus rubore suffunditur, & paucos post dies os ulceribus obsidetur, sputum multum, & frequens prodit, exactisque aliquot diebus os apertis scætet, tunc loquela impedita est ob insignem

signem palati, & lingue ardorem, quæ nisi
 ebrò abluantur tepida, dolores intensi acci-
 dunt, eoque tempore indefinenter fluit saliva,
 comite intolerando terrore. Qui luis veneræ
 capiunt curam per mercurii fumum, vel ex
 cinnabari vulgari prunis iniecto, ut Oliger. Ja-
 cobeo placet, colligunt, vel immittunt sex
 drachmas mercurii crucibulo ab igne candenti,
 quod prunis imponunt, ut æger perforatæ ca-
 thedræ insidens, aut sub conopæo comodè co-
 locatus illius fumum excipiat; interim ne hic
 caput teriat collum linteo, aut panno cingitur
 quoad totus mercurius exhalarit, aut tabellas
 parant ex mercurio cum terebintina extincto,
 aceto stillatitio, bolo vulgari, & carbonum
 pulvere, ex cunctis his massam conficiendo,
 quam caricæ superinducunt, & indè sub umbra
 exsiccandam reponunt; Hæc tamen debet esse
 proportio, ut in compositione mercurius ter-
 tiam partem tabularum constituat, cujus pau-
 latim semunciam imponunt, vel uncias duas
 carbonibus ardentibus, vel crucibulo, cujus
 fumum æger excipiat; Suffitus hic bis in die
 solet fieri, continuando donec ptyalismus ad-
 venerit; Silvius de Leboe autem asserit, talem

fumum, aut toto corpore excipi, aut solum
 ore, talique fumo per corporis poros penetrā-
 re ad interiora, humores ubivis existentes glu-
 cinosi, & acres paulatim solvuntur, & ad va-
 sa salivalia deducuntur, undè instituitur ptya-
 lismus; per infundibulum verò ab ore assum-
 ptum mercurii fumum salivationem excitare
 brevi tempore, quam habet citatus Autor pro
 tutissima mercuriali salivatione, quæ via feli-
 citer perficitur, quandò in partibus externis
 ulcera existunt, quæ fumo viam concedunt ma-
 gis patentem, atque ità citius curantur sinè ul-
 lo metu suffocationis, tantum enim salivæ sin-
 gulis elicitur vicibus, quantum videtur posse
 comodè ferre quivis æger; quin æstate, aliave
 aeris tempestate callida instituta, concedit ægris
 exitum, adeò ut vix, nec nisi ab hujus rei pe-
 ritis deprehendi queat; parùm nempè cinnaba-
 ris, cum mastice, thure, benzoino, myrrha,
 succino, laudano, aliisque junctæ, prunis quo-
 tidie, aut diebus alternis iniicitur, mox im-
 posito infundibulo fumus ore excipitur, uti
 antea dixi, levisque salivatio excitatur, quæ
 postea renovatur, nisi spontè ipsa continuet;
 Amonet tamen Vvedellius in Amœn. mat. med.
 lib.

lib. 2. sect. 2. cap. 16. Medicos ut abstineant à tali mercurii suffitu, quia hoc pacto fumus magis pulmonem ferit, quam partes extimas afficiat, undè facilius lætio, quam usus, licet talia suffumigia ex mercurio in Gallia frequentia esse, & præmissis præmittendis etiam non sinè notabili successu, usurpari asserat Frider. Hoffman. com. in Jo. Scroder Pharm. lib. 3. cap. 25.

Superius dixi, esse aliquos, qui emplastro- rum ope salivam movent in Syphillide elimi- nanda, & ij hac via procedunt. Telle tenuis- simæ inducunt quantitatem sufficientem Empla- stri de Vigo quadruplicato mercurio ex cujus massa effingunt emplastra admovenda pedum plantis, tibiis, femoribus, natibus, lumbis, dorso, scapulis, collo, brachiis, præcipien- tes ægro decubitem, donec inditia salva io- nis se prodant, id quod nonnunquam postridiè accidit, alias tertio, quarto, sexto die, sinè spatio illo temporis salivatio non successerit re- centia admovēt emplastra, & al quas adhibent frætiones; Sic loco Emplastri de Vigo, sequens comendat Pareus, & comodè posse usurpari as- serit Rj. Massæ emplastr. de Meiloto, & Oxi,

croc. ana untias sex, argenti vivi extincti pariter untias sex, & ol. laurin., & de spic. reduc. ad formam emplastri, quod extendatur super alutam, imponendum articuloꝝ locis; Alio consultius est duo loca tantum seligere, pro emplastris nucam, & pro unctiōe articulos extremos; In cingulo autem, vel minor, vel major apparatus adhibetur; ille, si solum extinctus, viscido quovis, cum gossipio in cinguli modum suendo redigatur; hic verò, si aia addantur, quale est cingulum Sapientiae Rulandi, innoxium ut aliqui dicunt, medicamentū; Mindererus verò castigat empiricos, scabiosis audacter hoc applicantes, & Philip. Hæcsterus damna eorum recenset, qui cingulo mercuriali ad scabiem temerè sunt usi; Verum hic metus de nihilo esse ait Clar. Frid. Hoffmann. clau. in Scroder., si universalibus præmissis, topica mercurialia rectè præparentur, & applicentur, undè Petreus in Nosolog. Harmon. c. tom. I. unguenta mercurialia, inquit, in contumaci scabie tutò, ac utiliter adhiberi posse, si universalia prius præmittantur, & inutilis, ac nocius latex, antea è corpore exterminatus sit; hinc Rusticus quidam apud Thom.

Bartholinum cent. 3. histor. 79. , omnes eos cingulo mercuriali foeliciter restituit, qui pura corpora crebro medicamentorum à Practicis prescriptorum usù, obtinuerant, cachochimos autem exitio eripere haud potuit.

Multi postremò mercurio ore assumpto salivationem sollicitant, quatenus mercurium præcipitatum, album, aut rubrum, ore assumptum ad quantitatem duodecim, aut quindecim granorum per sex, octo, aut duodecim dies exhibent, donec prodeat salivalis excretio, quæ extimulat tamen licito præcipitato, granis viginti mercurii dulcis Joh. Helfr. Jungken; Ad modum verò operandi circa salivationem à mercurio, quod spectat, me brevi expediam, verbis egregiè ad hanc rem prolatis ab Illustriss. D. Joh. Ludou. Hannemano Acad. Curios. maximo Lumine, cum enim argentum viuum, ait ipse in Ephem. Cur. dec. 2. An. 8. habeat in se, aciditatem summam, & penetrantissimam, & cum hæc aciditas insuper gaudeat intensissimo æstu; prohindè quando argentum viuum assumitur ab homine, tunc archeus humani corporis nexum frigoris, & caloris (nam uterque in summo gradu inest mercurio) soluit,

hinc diversæ naturæ particule in luctam concitatae nostri corporis humores liquant, qui liquati, ac pressi a Mercurii ponderositate exitum quærunt, & à calore mercuriali sublimati per os effluunt, quod autem calor, & frigus simul hic in actu existant, probant symptomatica, quæ comitantur salivationem, ipsique succedunt, scilicet dentium vacillatio, intumescencia gingivarum, oris foetor &c., frigori enim vacillatio, & tumor, calori autem oris foetor debetur. nec mirum si vitali nostro calori comunicatus mercurius, ad ossa quasi usque penetret, & poris omnibus corporis insinuatus, efficaciam suam manifestè admodum prodat, nam leni tantum calore idem cum metallis libenter amalgamatur mercurius, eorundemque porositates pervadit; rectè igitur scribit Clariss. Bonetus in hoc reperiri partes salinas, & sulphureas volatiles, quæ receptæ à calore nostro actuantur, & in sero, lymphæ, & saliva vehiculum quasi acquirunt. & ad motum magis illas incitant, secernunt, ac fundunt, ut irrequieto motu exitum sibi quærant in faucibus potissimum, utpotè quia ibi maxime glandulæ salivales excretoriæ, & ductus patens

patentiores existunt ; In hoc ergò præcipuè tota salivationis ratio vertatur , teste Mart Lysterò apud Bibliot. Medic. , à præclariss. Mangeto concinnatam , nimirum intra sanguinea vasa lympham cohibendo , quæ jugi circuitu , assiduè , & necessariò separari , & denuò inferri debet ; ab artuum verò inunctione propter vasorum lymphaticorum torpidorum tenuissimæ texturæ depravationem , & ineptitudinem , ejus redditus eò præpeditur , venisque adeò sanguineis usque circuire cogitur , ad gravem cordis , arteriarumque inundationem , per emissarium salivæ ductuum tantum deplendam ; neque enim arteriis , se exonerandi alia ratio , nisi ductibus excretoriis relinquitur , quemadmodum , si fortè à frigore , mutilatione alicujus membri , vel à ligatura , mensura , & modus venarum diminuitur , pulmo à catharis infestari , & hæmorrhagia , hydropsve oriri solet ; Nicolaus Lemery tandem supponit in suo Cours. chim. Mercurium esse Alkali volatile , quod insinuat per porositates in corporis humani fluida intricare valet partes salino-acidas peccantes in lue venerea , & simul cum eis sublimari , utque à calore , & ab humorum motu defferri

ad ca.

ad caput, velut ad vasis summitatem, ibique condensatum cum illis particulis salino-acidibus irritantibus vasa salivalia ptyalismum inferre. Porro quod attinet ad salivationis mercurialis usum, quædam observanda esse judico, primo nempe, quod æger non sit in totum debilitatus, ita ut calor natiuus omninò fatiscere, vel extingui videatur, tunc enim vires adimit, mortemque accelerat; Secundò quod æger non afficiatur paralyti, tunc enim ob suam frigiditatem magis nocbit mercurius; Tertio quod non abhorreat æger ab ejus usu, cæterum illam abhorrescentiam valdè obesse notavi; Quarto quod argentum viuum benè sit purgatum, habet enim particulas pravas admixtas, quæ valdè nocent; Quintò, quod non adhibeatur in nimia Dosi, nam tunc ob suam ponderositatem, nimium comprimet viscera, frigore suæ flammam vitalem extinguet, & particulis suis arsenicalibus acidis, partes corporis, quas inhabitabit mortificatas reddet, ex quibus mors accidere poterit: Hęc autem curatio per salivationem mercurialem juxtà multos peccare videtur in leges ab Asclepiade, & Galeno promulgatas, nequè enim est cita, tuta, neque

jucun-

jucunda, non cita, quia ad plures dies pro-
 trahitur, non tuta ratione materiae, & effectus,
 quia mercurius venenatus est, ut & medica-
 mina ex eo parata, præcipitatus enim corro-
 sius est; non denique jucunda, quia symp-
 tomata gravia sequuntur, in ore, & faucibus
 alivationses, in palato, & lingua erosiones,
 in corde anxietates &c. Quibus tamen respon-
 detur, concedendo primo deficere quidem bre-
 viter in curando, verum festinatio nimia
 periculosa esse solet; hinc legitur apud Bone-
 um Merc. conp. non cele-rit rem attenden-
 dam esse, quando perfectè curandum est, &
 in curatione luis galicæ, non semper esse res-
 piciendam securitatem absolutam, sed inter-
 um cum periculo junctam, qui enim securi-
 tati nimis studet, deficit in generositate, dif-
 ficilimum autem est reperire remedium gene-
 osam, quod nihil lædat, & magnè proficit;
 periculosum medicamen, esse Mercurium con-
 editur aliquo modo, non simpliciter; assu-
 tum crudum in substantia innoxie testantur
 plurimi: periculosa esse omnia ex eo parata,
 debita accedat præparatio negatur: Symp-
 tomata sequantur gravissima, quid ita? Lucæ

inveterata mitioribus remediis nequit eradica-
 ri ; ergo patiantur fauces , palatum , & gin-
 givæ , ne totum pereat corpus , & ut aliæ par-
 tes cujuscumque sint generis a sarcina liberentur ;
 aliquando enim est postponenda jucunditas ;
 Ità multos curatos a lue venerea ope saliv-
 livalis excretionis à mercurio excitatæ colligunt
 à variis Medicinæ Magistris Thom. Burnet. in
 suo Theaur. med. pract. lib. 10. , idemque
 confirmant Forestus , Greg. Horstius , Lot-
 chius , Doleus , Sim. Pauli , Vvedellius , Mar-
 g tus . quare hic rectè quadrat id , quod scri-
 psit B. Rhenanus in epist. ad Philip. Puchaim-
 rum Medicum , nempe , *salivare esse sanum
 facere* ; Non unum , sed plures epilepticos in
 unctiōe mercuriali sanatos refert Bonetus in
 ind. med. pract. lib. 19. , idemque narrat de
 scabie contumaci , de mania , Febre ardentis
 Cephalagia immani , vertigine diuturna , ul-
 cere antiquo , & lienis obstructione , imò
 observasse scribit Vvedellius podagricum à me-
 curiali salivatione liberatum , durante solatio
 per tres annos continuos , postmodum verò re-
 diisse morbum , sed mitiorem . A nimia con-
 pulentia , atque obesitatis incomodo salivatio-

nem mercurialem liberatæ Tribunalis quendam
 Militum ait Ol. Borichius in Act. Med. Hafn.
 tom. 1. obseru. 74. Fœminam hydrope labo-
 rantem salivali effusione arte procurata sanata
 vidisse meminit D. Andr. Ernius Misc. A. N.
 C. Dec. 2. An. 4. obs. 36. Plicæ polonicæ cu-
 rata prædicto remedio pariter recensentur
 An. 2. dec. 1. Misc. A. N. C. quin, & scor-
 buricam affectionem per mercurialem salivatio-
 nem fugatam fatentur Job. Burgius in Dec. 2.
 An. 3. Job. Acholutus in Dec. 2. An. 9., &
 Ros. Lentillius in append. An. 10. dec. 2. Suf-
 fusiones curatas hoc eodem remedio tradunt
 Riverius, Fonseca, Schenckius, & pertinaces
 opthalmas scribit Zacutus, unâ cum ca-
 pitis levo dolore: Multi verò sunt in ambi-
 guo, an pregnantæ, & pueri sinè discrimine
 vitæ per illinitioem mercurialem curari queant;
 Nodum hunc soluit Massa de lue vener., qui
 id sinè periculo fieri posse ait, idque verum
 esse Jungkeni observatio confirmat; Mulier
 enim gravida infantem 20. mensium lactans lue
 gallica inficitur, huic præscripsit ipse Doctor
 apozema alterans, & tyrupum purgantem, quò-
 dum utebatur, infans simul purgabatur; satis

purgato corpore, & si hoc non opus fuisset ut
constat ex suprà dictis, articulos semel in diē
ad salivationem usque, sed leniter inungere
iussit, unde infans, & si non inunctus, mul-
tum pruritæ expuebat, quare ab actari manda-
vit, ne amplius mercurium à matre susciperet.
Sic feliciter mater, & infans convaluerunt, &
post sex circiter menses, infantem sanum pe-
perit.

Verum enim verò, licet morbos nonnullos sa-
naverit tale ex mercurio remedium, & median-
te salivatione therapeutica multæ profligatæ
sint affectiones, non putandum tamen, ali-
quid mali argentum viuum in corpore humano
afferre non posse, tam enim innocens non est
Proteus iste, ut non possit morbos alios pro
salute tribuere; maximè quando animi inquie-
tudo, vel fortis accedat timor, ut mihi nuper
per litteras suas humanissimas communicavit
Excellentiss. D. Joh. Massonneau Medicinæ, ac
Chirurgiæ Professor Gallus, Amicus meus sin-
gularis, narrando de viro quodam, qui An-
no 1699. mense Maii salivationem mercuria-
lem patiens, timore mortis aggressus, in for-
tem incidit melancoliam, cui successit delirium,
& furo

& furror, cessante omninò salivatione; Absque
 que etiam animi patematibus potest morbos
 excitare, & de hac re testis sit Adam. à Lebe-
 nualdt Misc. A. N. C. Ann. 8. dec. 2. obs. 122.
 qui refert, virum quendam generosum ex un-
 ctione mercuriali in Artritidem dolorosissimã,
 & contumacissimam incidisse; Ex imperfecta
 in unctioe mercuriali in lue gallica intensissimas
 ortas cephalagias narrat Ph. l. Jac. Sachs, cum
 Laz. Riverio cent. 2. obs. 91. Hydrargyrum
 admoto emplastro, inherens magno ægroti
 damno observavit Joh. Rhodius, una cum fæ-
 da scabie cum motus impotentia ex mercuria-
 li salivatione; Mirum est inquit Joh. Schen-
 ckius lib. 6. obser., quendam, qui ter dum-
 taxat secundum brachia unctus fuerat, per ali-
 quot dies, pondus, & angustiam in ventricu-
 lo sensisse, deindè cum latrinæ semel inside-
 ret, argenti vivi pateram, non sine gravi pe-
 riculo vomuisse, Scabiem ab illito mercuriali
 unguento retroredientem observavit Clariss.
 Croockius Germaniæ Portentum Schol. ad obs.
 6. An. 4. dec. 2. Misc. Curiosorum, ex quã
 orta sunt summa pectoris angustia, & totus
 corporis intumescencia; insignem inflammatio-
 nem

nem ex unctiōne mercurii vidit Job. George Laibius, ut ipse ait in Miscell. Ac. Cur. Ann. 2. dec. 2. obseru. 157. Hemorrhagiam ex mercuriali salivatione ortam observavit Clariss. Nicol. Lemery in suo Cours. Chemic. part. 1. cap. 8. in quodam gallo naturæ robustæ, ac validioris, qui post unctiōnem mercurii, unius sem horæ spatio duodecim libras sanguinis per os emisit, ac quasi vitam cum sanguine fudit & quod notabilius est narrat Clariss. edecumati iudicii vir Bernardin. Ramazzinus in Diatri. de Morb. Artific. cap. 3. casum Mulieris, quæ cum in hypocausto marito suo assideret, dum unguento ex mercurio inungeretur, solo aere illo mercuriali per os suscepto, talem salivationem passa fuerit, ut ulcera in faucibus eidem supervenerint.

Ad mortem deniquè ab argenti vivi inunctiōne, & per consequens à mercuriali salivatione causatam nunc accedamus oportet, ut si dictis facta respondeant, & stemus promissis quarè, me legisse recordor apud Philip. Hoec steterum obs. dec. 3., cinguli mercurialis usus in Scene mortiferum extitisse, cujus pariter cinguli infœlix usus notatus fuit à Gul. Fabr. Hi-

dano, & Joh. Rhodio cent. 3. obs. 86. Hinc quendam Gallicosum à curatione per hydrargyrum in periculosam Anginam incidisse, quem in peritus tonsor, repetita mercuriali inunctione infami errore necavit, asserit cum Fernelio Schenchijs lib. 6. obs. 17. Duos puellos mercurio inunctos mortuos se vidisse ait Daniel Crugerus observ. 16. An. 4. dec. 2. Misc. Ac. Curios. De alio Barbitonsore imperito, quorum infinitus est numerus, quibus virtus turpis est arrogantia, ac peritia, temeraria existit ignorantia, narrat Illustris. Collega noster Doleus loc. nuper citato, qui Militem artritide laborantem unguento mercuriali, inunxit, & quidem totam spinam, & omnes articulos, à quâ inunctione miserimus miles adeò largam sustinuit salivationem, ut omnes dentes eximere potuerit, dein aliquot post dies, accessit sphaecellus, à quò lingua, gingiva, fauces, maxillæ, imò tota facies cum maximo foetore, absorbantur, & sic æger tristi spectaculo vitam miserè amisit: inunctionem pariter Mercurii lethalem fuisse in Juvene viginti annorum fatetur D. Salomon Reifelius Misc. A. C. An. 10. dec. 2. obs. 23., qui mercuriali

H unguen-

unguento; non solum carpum, sed totum in-
 unxit corpus, undè non tantum orta salivatio,
 sed tumor manuum, & pedum, & capitis,
 cum spirandi difficultate, liquatis scilicet, &
 fufis à mercurio humoribus; hinc convulsio-
 nibus accedentibus, pariter mors accessit,

Sicque rapit juvenem prima florente juvenia;
Par te ex mercurii inunctione in Scabiolo mors
 sequuta, cujus cadavere aperto, coagulatum
 in corde sanguinem observavit Sigismundus Ko-
 nigh, cum Joh. Conrad. Peyero obs. anat.
 med. referente Boneto in Sepulchr. Anatom.
 lib. 4. section. 10. Tandemque scio, Pharma-
 copolam Venetiis hoc Anno 1701. Mercuria-
 li inunctum linimento vitam terminasse brevi
 temporis spacio. Haftenus autem dicta, quan-
 tumvis incomptè de salivatione sufficiant; nunc
 varia circa salivam, & sputum à sacris, & pro-
 phanis Scriptoribus delumpta in Curiosis, ac
 eruditionis cupidi Lectoris gratiam expona-
 mus, & sic ad finem hujus Exercitationis
 properemus.

CAP. SEXTUM, & ULTIMUM.

Varia circa Sputum, & Salivam exponens.

VSibus, ac morbis Salivæ humanæ in capitibus antecedentibus explicatis, & juxta tenuitatem meam brevissimè expositis, nunc pro hujus Exercitationis Coronide nonnulla à variis scriptoribus colligenda restant circa sputum, & salivam hominis, quæ inordinatè, ac confuso ordine exponam, utpotè quia, hæc quæ dicturus sum plus sapiunt eruditionis, quam Medicinæ, & magis ad Philologiam, quam ad rem Anatomicam spectant; nec sub aliquo anteriorum capitum, tanquam sub propria classe reducenda esse sum ratus, idcirco tumultuariò adnotabo omnia, & singula, quæ ad salivam humanam faciunt à lacris, & à prophanis Authoribus, tum ad Lectoris delectationem delata, cum ad mei genium decerpta siquidem Venusinus cecinit Vates in Arte Poetic. ad Pilonem

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Quod aureum Horatii Carmen more solito egregiè

giè Sapiientiffimus omnique laude digniffimus
 J. V. D. Jul. Cæfar Grazzinus Ferrarientis no-
 fter, Patrię Decus, & ornamentum, fic Ita-
 licum fecit

Infieme unendo l' utile, e il decoro

Al diletto piacevole, la meta

Intiera confequir, dà cui riceve

Lode l' opra perfetta, e in cui s' aqueta.

Relicto itaque proemio ad rem noftram nunc
 accedamus. Deffluxio igitur falivalis in bar-
 bam ftu titiæ fignum exiftit, quemadmodum
 obfervatur deffluere in epilepticis, paralyticis,
 ftupidis &c. undè eruditiffimus Cornel. à La-
 pide fup. 1. Reg. cap. 21., ait. *Deffuebant*
falivę in barbam Davidis, ut ipfe fe fingeret
ftultum: Hinc falivam in alium immittere, at-
 que alterum in fpuere maxima injuria femper
 fuit, ut colligit ex facris paginis Origenes in
 Matth. tract. 35. Ex hoc more inquit Francife.
 Pithæus: Romani milites Jefum Servatorem no-
 ftrum, cùm omni genere ludibrii adficerent,
 confpuerunt, quare cecinit Ghelfucius Ros.
 cant. 21.

L' urtaro, il calpeftar, grafiargli il crine,

Bruttargli il volto di faliva imonda.

Undè

Unde Isaias cap. 50 *faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me.* Iniuriam hanc conspuendi in alium præter illud quod habetur in Deuteronom. cap. 25., supra quem locum nonnulla eruditè habet Cornel. à Lapide, adnotant veteres scriptores prophani; sic enim Tullius celebrans patientiam cuiusdam inquit, *qui consputatus ab alio verbum reddidit, non omninò contumeliosum,* & Lucianus expuit in Zonotemim *jam jam maxillam percussurus;* hinc solitos fuisse nonnullos Antiquos in faciem spuere ad ignominiam inferendam nautis illis, qui negligenter navim gubernassent, colligitur ex Stobæo sermon. 44. his verbis; *Certeque illos, qui crimen quodcumque commiserunt, sacris interdiciunt; si quis autem navim gubernans aberraverit, singuli accedentes in faciem ejus inspuunt,* & rationem hujus vituperii assignat Picinellus in lum reflex pat 5. scribendo, salivam in faciem iniicere injuriam maximam esse, quia sputum ab omnibus in locum villiorem emittitur; Quamobrem Aristippus referente Laertio, ingressus cubiculum solenni pompa exornatū expuit in Heri faciem, dicens *opportuniorem locum non habui.* Hinc

spuere non licebat in dolio i Vico Romæ , quod
 ibi deffossa sacra invadentibus Gallis Senatori-
 bus Urbem , ut meminit Laurentius in Poly-
 mat. lib. 5. Spuere procùl in conviviiis , aut
 aliis congressionibus signum eminentiæ fuisse
 testatur Clem. Alexandrinus , imò eminentis
 vanitatis inditium potius Philip. Pareus in
 elect. ; itemque procùl spuere , & multum tuf-
 fire , arogantiam signare docuit cit. Laurentius ;
 hinc econtrà in sinum proprium spuere posuit
 in Emblem. 111. A'ciatus , & hoc prò signo hu-
 militatis ait Claud. Minors in ejus Commen-
 tario , cùm ex Casaubono in Theophrast. no-
 taverit , procùl spuere eminentiæ esse signum ,
 ut etiam ego suprà ex Clement. Alexandrino
 collegi ; undè etiam apud Plautum in Persa ad
 exprimendum gestum gloriosum quidam ait
Magnificè conscreabor : Ast redeamus in viam ,
 & insputationis contumeliam sequamur , cujus
 speciem notavit impurus ille , licet puræ lati-
 nitatis Autor Petronius in Satyric. cap. 92. ,
 imò in fa'iem conspui fuisse signum repudii apud
 sacras paginas notavit Origenes in cap. 12. Nu-
 mer. Homil. 7. , ac despui illos , qui à nobis
 dimoventur , ait eruditus noster Franc. Bernius

Ferrariens. Comes in Moralit. Arcan., undè Cō-
stans Imperator suam relinquens Metropolitim
eam conspuat; hinc legitur apud Leviticum cap.
15. *Si Saliva homo iecerit super eum qui mundus est
lavabit vestimenta sua, & lotus aqua immundus
erit usque ad vesperam.*

Immundissimo conspuere basio dicuntur illæ
vetulæ edentulæ, quibus involuntariò emanat
ab ore Saliva; sic Catullus cecinit

Suavia comminxit spurca saliva tua.

& alibi

Tanquam comminētæ spurca saliva lupæ.
quæ Catulli carmina egregiè castigata explica-
vit Joseph Scaliger in suis notis super Catula-
lum &c., & eruditè more solito exposuit Cla-
riss. Alexander Guarinus Ferrariensis noster in
suo opere super citatum Poetam; Talia osculà
fugienda, & expuenda sunt, quemadmodum
fecit apud suavissimum nostrum Fabularum
pastoralium Principem Babbistam Guarinum,
Amaril is pudica, dum ait

Bocca baciata à forza,

Se il bacio sputa ogni vergogna amorza:

quæ elegans sententia desumpta fuit à Theo-
crito Poeta vetustissimo, qui Nympham pa-

riter vi osculatam canentem introduxit, cujus
verba è greco in italicum carmen translata sic
sonant

Io mi lavo la bocca, e spato il bacio.

Cautè igitur illæ virgines osculum expue-
runt, nè scilicet fortassis ab orium connexio-
ne, coinquinata saliva deglutiretur, & intrò
luxuriei venenum penetraret, quod idem ipse
advertit Guarinus citatus, canendo

Ne lasciai, ebe corresse

L' amoroso veneno al Cor pudico.

hinc suavissimus, omniumque Poetarum cul-
tissimus Albius Tibullus Eques romanus lib. 1.
eleg. 9. cecinit

..... *humida linguis*

Oscula

Et hac de causa hortatur Kempius Gallos, ut
in actu osculandi ratione consuetudinis urbanæ,
non apponant os ori, ne halitus, & saliva com-
misceantur, sed potiùs ore genas contingant,
hoc enim modo consuetudini satisfacient, &
infæctionis periculum evitabunt; similiter Lu-
cretius lib. 4. scripsit

..... *Funguntque Salivas*

Oris, & inspirant, pressantes dentibus ora.

Ad

Ad quæ Lucretii verba notat Joh. Babe^{us} Pius, Salivam Puellæ amatæ venenum esse, transfunditur enim, ait ipse, in corpus Aman^{tis}, ita ut recrudescat luxuries; hinc Tertul^{ianus} de Virg. veland., inter oscula concaile^{re} scere scripsit, & Clem. Alexandrin. de his of^{culis} loquendo in Pedagog. ait, *oscula sapè im^{mittunt} virus impudicitie*; de talibus osculis plura dabit Kempius de osc. dissert. 19.

De sputando non tantum osculò, sed morbo pariter, nonnulli verba faciunt, ut Plautus in captiu., canendo

*Et eum morbum mibi esse, ut qui me opus sibi
insputarier.*

super quem locum Lambinus ait, Morbum illum, qui sputatur interdum venire prò morbo Comitiali, qui oris saliva, & sputo a quando levatur, imò potius cuius contagium sputando prohibetur; Plinius lib. 10. *simulque comitiales propter morbum despuerunt*. & in lib. 28. *despuimus comitiales morbis, hoc est contagia reverimus*; quò ad mè pluries observasse f^{er} teor præsertim mulieres, quæ vel aspectu epileptici alicujus, vel etiam sola talis morbi descriptione, aut nomine tantum audi-
to,

eo, statim bis, te que espuunt; quarè autem hoc faciant? si interrogentur, n. icunt.

Fascinationes jejuna laiva repelli docuit olim Alexand. ab Alexand. gen. diet. lib: 5. cap. 27. Ad veneficia expellenda valere ipsam tradidit Mart. de Roa Soc. Jesu Sacerd. singul. lib. 6. cap. 8, undè pro fascinis infringendis ter in sinu expuere, optimum fuisse, antiqui nimis creduli, ac superstitiosi putabant narrante Jacobo Vvolffio in scrutin. amulet. med. sect. 1. cap. 2., Sic spiritum, ait Erardus super Petronium, fronti illinebatur iustale infami digito, & expuebatur ad fascinum auvertendū; item sequitur ipse, ter spuebant in sinum, aut superior palpebra tangebatur, quod idem mutatis verbis scribunt Clariss. Pignorius com. in Alciat. emblem., Plinius lib. 28., & Scalliger ad Petron., hinc Bucolicorum Princeps Theocritus eidil. 6. canit

Ter secreta sinus tetigi sputamine nostri,

Sicut anus docuit

& gravissimus Morum censor Persius in satyr. 2. scripsit.

Ecce Auis, aut metuens diuinam matertera canis

Exemit puerum, frontemque, atque uida labelle

Infamè

Infami digito, & lustralibus ante salivis

Expiat urrentes oculos inhibere perita.

Super quæ carmina scribunt Anton. Foquelinus, Martin. Kempius, & Thom. Farnabius, salivam purgatoriam vim habere creditum fuisse ab antiquis, & ad fascino inhibenda valere; exprimere enim tales Persii versus superstitionis illos ritus ait Eilard. Lubinus in cit. loc. commentario, quibus vetulæ in præcibus, & lustrationibus suis super nepotes, & natos, utebatur, nempe licio varii coloris, cervicem illorum ungebant, postea turbatum sputo pulverem medio tollebant digito, & eorum frontem, ac labella signabant, ex quo notandum cum Casaubono sup. citat. Persium, non meam Salivam veteres ad expiationes adhibuisse, sed lutum ex saliva, & pulvere, unde Petronius Arbitr; *mox turbatum sputo pulverem medio sustulit digito, frontemque signavit*; nec hic liter potest interpretari saliva lustralis, nam in luto expiationes non peragebantur, ideoque lutum inter genera catharmorum, quos supersticiosi homines stultè excogitaverant, posuit Plutarcus, cum Kempio, lutum autem, quò anæ illæ aniculæ, ac nimis credulæ piatrices

ute,

utebantur, vel proprio conficiebant sputo, ut
 supra dixi, vel è balneorum cellis petebant
 autore D. Chryloto no, qui in prim. ad Cor
 inthios, ejus meminit vanitatis; *solent enim*
ait ipse, Nutriculæ, aut ancillulæ, vel aliæ Mu-
lieres luto è balneis sumpto, digito infantem li-
nere, & illius frontem signare; hæc autem om
 nia sunt Antiquorum superstitionis vana deli
 ramenta; verùm tamen est in Bap tismatis Sac
 ramento apud nos Catholicos, saliva liniri
 pueros ad aures, & ad nares, & hoc fieri pro
 pter Fidei receptionem, quantum ad aures; &
 propter aptitudinem ejus contra demoniacas pu
 gnas, quantum ad nares, legitur in Sacerdo
 tali Romano. Non tantum autem saliva ute
 bantur Antiqui; sed ejus quoque nomen ac
 significationem aliarum rerum adhibebant; un
 de hoc nomen salivæ fræquenter usurpari à D.
 Hieronymo pro dicendi genere, ac stylo, &
 prò orationis gustu asserit Marianus Schol. ad
 epistol. 61. ejusdem Doctoris Maximi, & pro
 gustù pariter intellexit salivam Persius, cujus
 Poetæ carminibus vir ille sanctus plurimùm de
 lectabatur, ut ait citat. Marianus, & ratio et
 se potest fortassis, quòd saliva, vel sputum
 ea quæ

ea quæ à capite descendat, sapiat, & qualia illa sint, ex guttu tuo nobis referat; supponebat enim magnus ille doctor, salivam a cerebro provenire, quemadmodum docebant multi Antiquiores Medici; Eleganter igitur, & proverbiali figura dixit, *O a saliva, quam semel imbibit*, idest ab illo guttu, quò puer imbutus est, ut optimè advertit Paul. Manutius in Adag., sumpta methaphora ab infantibus quibus pramanum cibum nutrices in os inserunt, non sinè saliva, cui, cum asueverint, nihil jam illis sapit, quod ab illius primæ salivæ gustu diversum sit; proindè modis omnibus curandum, ut optimis asuecamus; idem solet accidere plerisque nostrum, ut quidquid discit ab iis, quæ primis illis annis imbibimus, protinus displiceat; Multi ajunt, & canes eos amare, quorum guttarunt salivam. Hinc tantæ, ac talis deniquè dignitatis saliva semper extitit apud bonarum litterarum Cultores, ut non tantum ejus nomen ad alia significanda in nomine usurpaverint, quin etiam ipsam salivæ nomenclaturam ad mixta inanimata transtulerint, sic ad Vinum transfert salivam Suavissimus Propertius, dum canit lib. 4. eleg. 8.

Lygdamus ad cyathos, utriusque estiva supellex

Et Melbymnæi græca saliva meri.

hanc autem vini salivam, esse ipsius vini sapor-
rem, inquit Rex Criticorum Turnebus in lib.
30. Adversar. cap. 7., una cum Rever. P. Mar-
tino de' Roa in lib. 6. singular. cap. 8.

Syderum salivam ad mel significandum di-
xit Plinius lib 11. cap. 12., & cum eo Aldro-
vand. de insect. lib. 1. cap. 2. Tandemque de
spuito Cuculino salivæ specie in nonnullis herbis
collecto meminit Franc. Baco de verulam. in
Sylu. Sylvar. centur. 5., ex quò spuito nasci ci-
cadas credidit Isidorus orig. lib. 12., quod ta-
men apertè negat Aldrovandus de insect. lib.
2., in hoc autem cuculino, seù herbarum spui-
to vermes se observasse scribit in suo eruditiss.
Dialogo primo de insectis diligentissimus Phi-
losophus, & Medicus insignis D. Anton. Van-
lisnerius Amicus meus singularis, ArchiLycæ
Patavini Lector dignissimus, & insectorum ge-
nerationis exactissimus Scriptor.

Hæc autem de salivæ natura, causis, virtu-
tibus, morbis, ac significationibus laconicè
meo rudi calamo exarata, grato animo ut ac-
cipias, Lector Amice, rogo, ampliora suis lo-

co, & tempore expectaturus; in his conscri-
 beodis, si quid intersperatum notaveris, quod
 sapiat Gentium mores, hoc eruditionis gratia
 tantummodo dictum scias verim; pro sacrosanctæ
 enim Fide nostra, non tantum qualecunque
 labores meos libenter tribuerem, sed puriorem
 cordis mei sanguinem a acri animo, ac læto spi-
 ritu effundere eni; Sin verò, quid probis, do-
 ctisque Viris, ac veritati consentaneum protu-
 li, hoc primò à bonorum omnium Largitore
 D.O.M., secundò a doctorum virorum monu-
 mentis, acceptum referatur; Interim si in ali-
 quo erravi, humanum scias esse labi; Scripsi
 hæc non, ut contentiones sererem, aut hostes
 in me concitarem, sed, ut nudam veritatem
 indagarem, ac tibi, Lect. Amic., placerem;
 si finem hunc obtinuerim, benè jacta est alea,
 & *firma stat anchora puppis*. Suficiens laborum
 meorum merces erit, si conatus mei tuæ cu-
 riositati satisfecerint. Plura illis, & meliora
 fortè addet alius; Scriptionis hujus metam
 attingisse mihi videbitur, si alios excitaverim
 ad ea circa salivam humanam investiganda,
 quæ diligentiam meam fugerunt; Si alii cui ve-
 ro tantillum utilitatis attulerim, tunc gaude-
 bo,

bo, & cum Eruditissimo viro Ferrariæ nostræ
ornamento maximo, Lilio Gregorio Gyralde
canam

..... non fuerit noster labor irritus omnis
Quod sic accendet nostra lucerna suam;
Sin se ius acciderit, fructus, nec carpserit ullus
Gaudeo sic etiam, nam voluisse sat est.
hinc soli Deo, unico, & trino Honor, &
Gloria.

Scribebam in meo Museo Ferrariæ die 20
Decembris Anni 1701.

FINIS.

Iamque opus exegi, prope nunc carbasa nostra
Tollere nunc placido fas est requiescere portu
Sed Tu, magne Pater, nutu qui regna gubernas
Cuncta tuo, magnisque vales dare iura Monarchi
Aspice, quam moveat diros Europa tumultus.
Vulnera que patitur ligens nunc Itala tellus:
Fac peto discordes coeant, dextramque, fidemque
Christicolæ iungant, omnesque in barbara ferrum
Corpora transadigant, infidæq; pectora frangant.

INDEX CAPITVM

- Caput primum. pag. 2
De Salivę Natura, & causis.
- Caput secundum. pag. 19
*De duęibus salivalibus, & de secre-
sione salivę.*
- Caput tertium. pag. 40.
De usibus salivę humanę.
- Caput quartum. pag. 51
De salivę proprietatibus, ac virtutibus.
- Caput quintum. pag. 66
*De morbis salivę, ac de mercuriali
salivatione.*
- Caput sextum. pag. 115
*Varia circa sputum, & salivam
exponens.*

Catalogus illorum Doctorum Virorum,
 quorum in hac Exercitatione de
 Saliva Humana fit mentio.

A B Alexandro Ale-	Bayrus Petrus.
xander.	Becherus Daniel.
Eliaanus.	Bellini Laurentius.
Alciatus Andreas.	Berengarius Iacobus.
Aldrovandus Vlisses.	Berini Antonius Francis-
Alberghettus Antonius.	cus.
Alexandrinus Clemens.	Biblia Sacra.
Ammannus Paulus.	Biblioteca Anatomica.
Andriolus Michael An-	———— Medica.
gelus.	Bilsius Ludovicus.
Arbiter Titus Petronius.	Biretus Io: Babilista.
Archigenes	Blancardus Stephanus.
Aristippus.	Blasius Gerardus.
Aristoteles.	Blegny Nicolaus.
Asclepiades.	Bohn Ioannes.
Avicena.	Bonannus Philippus.
Baco Franciscus	Boneus Theophilus.
Baglius Georgius:	Borichius Olaus.
Barbetta Paulus.	Boyleus Robertus.
Bartholinus Caspar.	Burghius Ioannes.
———— Thomas.	Burnetus Thomas.
Baruffaldus Hieronymus.	Calcagninus Cælius.

Calphurnius.	Farnabius Thomas.
Calmerheus Antonius.	Fernelius Ioannes.
Capellus Octavius.	Firmiannus Colinus Laeo
Cardanus Hieronymus.	tantius.
Cartesius Renatus.	Flaccus Horatius.
Casaubonus Isaac.	Fonseca Rodericus.
Catullus C. Valerius.	Foquelinus Antonius.
Cuero Marc. Tullius.	Forestus Petrus.
Clericus Daniel.	Fracassatus Carolus.
Craanen Theodorus.	Gallenus Claudius.
Crathetes.	Gallus Cornelius.
Crato Ioannes.	Ghelfucius Capoleo.
Crugerus Daniel.	Glaaback Io. Bernhardus.
Crysothomus Ioannes.	Glissonius Franciscus.
Democritus.	Graaf Regnerus.
Densingius Antonius.	Grazzinus Iulius Cesar.
Diemerbroeck Isbrandus.	Grebnerus David.
Dionis Petrus.	Guarinus Alexander.
Dioscorides Pedacius.	————— Babtista.
Dobzensky Io. Iacobus	Gulielmus Dominicus.
Vuenceslaus.	Gyraldus Lilius Grego-
Doleus Ioannes.	rius.
Doringius Michael.	Hannemannus Io: Ludo-
Ernius Andreas.	vicus.
Eitmüllerus Michael.	Helmontius Io: Babtista.
Fabra Aloysius.	Herodotus.
Fabri Io: Matheus.	D. Hieronymus.
Falopius Gabriel.	Hildanus Gul. Fabricius.
	I 2 Hippo-

<i>Hippocrates .</i>	<i>Lemort Iacobus .</i>
<i>Hoc est etherus Philippus .</i>	<i>Lentilius Rosinus .</i>
<i>Hogelande Cornelius .</i>	<i>Leevenoe K Anonius .</i>
<i>Hoffmannus Fridericus .</i>	<i>Lotichius Io. Petrus .</i>
<i>Horstius Gregorius .</i>	<i>Lubinus Eilardus .</i>
<i>Huneruolfius Iacobus</i>
<i>August .</i>	<i>Lucanus M. Anas .</i>
<i>Ianssonius Theodorus .</i>	<i>Lucianus .</i>
<i>D. Ioannes Evangelista .</i>	<i>Lucretius Titus .</i>
<i>Iob .</i>	<i>Lyster Martinus .</i>
<i>Ioel Franciscus .</i>	<i>Maidalchinus .</i>
<i>Iovius Paulus .</i>	<i>Maiolus Simon .</i>
<i>Isidorus .</i>	<i>Malpighius Marcellus .</i>
<i>Iustinus Franciscus .</i>	<i>Mangetus Io: Iacobus .</i>
<i>Iungken Io: Helfricus .</i>	<i>Manutius Paulus .</i>
<i>Iuvenalis D. Iunius .</i>	<i>D. Marcus Evangelista</i>
<i>Kempius Martinus .</i>	<i>Martialis M. Valerius</i>
<i>Kergerus Martinus .</i>	<i>Martinius Martinus .</i>
<i>Königh Sigismundus .</i>	<i>Massa Nicolaus .</i>
<i>Laertius Diogenes .</i>	<i>Masseneau Ioannes .</i>
<i>Laibius Io Georgius .</i>	<i>Mathiolus Petrus An</i>
<i>dreas .</i>
<i>Lambinus Dionysius .</i>	<i>Menander .</i>
<i>à Lapide Cornelius .</i>	<i>Mercklinus Georg. Ab</i>
<i>raham</i>
<i>Laurentius Iosephus .</i>	<i>Mesues Ioannes .</i>
<i>Lebenuvaldt Adam .</i>	<i>Mindererus Raymundus</i>
<i>Ledelius Samuel .</i>	<i>Minoes Claudius .</i>
<i>Lemery Nicolaus .</i>	<i>Miscellanea A. N. C.</i>
<i>Lensnius Levinus .</i>	<i>Mizaba</i>

Mizaldus Antonius.	Poppinus Hamerns.
Mortonus Riccardus.	Possidonius.
Mullerus Philippus.	Propertius Sextus Aure-
Muralto Ioannes.	lius.
Nichander.	Puchaimerus Philippus.
Nigrifolius Franciscus	Ramazzinus Bernardi-
Maria.	nus.
Nuck Antonius.	Raygerus Carolus.
Ophilius.	Reies Caspar.
Oribasius.	Reiselius Salomon.
Origenes Adamantius.	Rhenanus Beatus.
Pancirolus Guidus.	Rhodius Ioannes.
Pareus Ambrosius.	Riverius Lazarus.
———— Philippus.	Rivinus Aug. Quirinus.
Pascoli Alexander.	Roa Martinus.
Pauli Simon.	Rochi Iosephus.
Peyerus Io: Conradus.	Rodiginus Caelius.
Persius Anlus.	Rolfincius Guernerus.
Perotus Nicolaus.	Romellius Petrus.
Petreus Henricus.	Rulandus Martinus.
Picinellus Philippus.	Sacerdotale Romanum.
Pignorius Laurentius.	Sachius Pompeius.
Pitbens Franciscus.	Sachs Philip. Iacobus.
Pius Io: Babilista.	Salmut Henricus.
Platerus Fælix.	Salvini Antonius Maria.
Plantus M: Accius.	Sangallus Petrus Paulus.
Plinius Caius.	Sbaragli Io: Hieronymus.
Ponzetus Ferrandus.	Scaliger Iosephus.

———— Julius Cæsar.	Theocritus.
Scaramuccius Io: Baptista	Theophrastus.
Scharfius Beniaminus.	Tibullus Albinus.
Schenckius Ioannes.	Tillingius Matthias.
Schneiderus Conradus Vi-	Tozzi Lucas.
ctor.	Tranquillus Suetonius.
Schoëchius Martinus.	Turnebus Adrianus.
Schroderus Ioannes.	Valerius Maximus.
Schroökus Lucas.	Valerianus Pierius.
Seneca Philosophus.	Valesius Franciscus.
———— Tragicus.	Valisnerius Antonius.
Sennertus Daniel.	van' horne Ioannes.
Severinus Marc. Aure-	Varo.
lius.	Victorius Marianus.
Silnius Franciscus de	Vigo Ioannes.
Leboe.	Vwaldschmidtus Iacobus.
Sitonius Ioannes Baptista.	Vuartaunus Thomas.
Solinus Iulius.	Vuedellius Georgius Vno-
Stephanus Robertus.	fangus.
Stenonius Nicolaus.	Vueslingius Ioannes.
Stobæus Ioannes.	Vuienssens Raymundus.
Tachius Ioannes.	Vuolffius Iacobus.
Tachenius Otto.	Vuossius Gerardus Ioan-
Taury Daniel.	nes.
Terentius Publius.	Zacchias Paulus.
Tertullianus Quint. Se-	Zacutus Lusitanus.
primus.	Zypæus Franciscus.
Tesß Ludovicus.	

(135)

INDEX

*Rerum notabilium ad pa-
ginas accommodatus.*

A

A Bundat saliva in Fame .	pag.	17
A Aer contribuit ad spumam salivæ .		3
— — est in saliva .		15
Aqua Glarealis quid sit .		23
Arthritis curatur à saliva .		58
Aurium vermes fugat saliva .		61

B

B Artholinus inventor salivalium vasorum .		
pag.		30
B asias immundissima .		119

X H D E X

C Alx ex saliva .	pag. 92
C ancrum curat saliva .	56
Canes amant eos, quorum gustant salivam.	125
Causa Ptyalismī .	70
Cæcus sanatus à Vespasiano .	55
Cerasi nucleus sitim arcer .	18
Cibi aspectus excitat salivam .	16
Chylificationis exordium à saliva .	47
Cicatrices tollit saliva .	60
Ciborum salia dissolvit saliva .	42
Cicada non oritur à sputo cuculi .	126
Cingulum Mercuriale .	102
Compositio salivæ .	10
Conctatu salivæ serpentes vilescent .	54
Cur saliva exeat spumosa .	3.
Critica salivatio .	74
Curiosa salivatio .	71

D

D Effectus salivæ .	94
D efinitio salivæ .	1
Delirium ex salivatione .	110
Descriptio grati edulii salivam mover .	16

Den:

Dentes sordescunt à saliva .	93
Differentia inter Sputum , & salivam .	5
Differt saliva a Lympha .	8
Domestici non utantur poculis Ægrotorum .	66
Doringii Cogitatum de saliva .	34
Dubia circa salivam .	39
Dulcedo in saliva .	78

E

Emplastrum ex Mercurio .	pag. 101
Emplastrum ex saliva .	61
Energia salivæ ex sale .	15
Epilepsia curata inunctione mercuriali .	108
Etimologia salivæ .	1
Expunitio præservat à peste .	61

F

Fascinatio repellitur à saliva .	pag. 123
Febris uretico sputatoria .	73
Fermentatio ciborum .	49
Fermentandi vim habet saliva .	12
Fumus Mercurii movet salivam .	99

G

G Alli osculantur per consuetudinem . p.	120
G Ganglia tollit saliva .	58
Genera vasorum salivæ quatuor .	27
Glandulæ salivales innumeræ in palato , & fau- cibus .	33
Glandulæ salivales motu gaudent .	16
Glans plumbeus sitim sedat .	18
Gravidæ mercurii inunctionem tolerant .	109
Gustus quomodò fiat .	83
———— depravari historia .	76
———— est species tactus .	42

H

H Æmorrhagia à salivatione mercuriali . p.	112
H Hemoroides curatæ à saliva .	57
Herpetem curat saliva .	ibid.
Hominis saliva contra serpentes .	52
Hydropis cura per salivationem .	109

I

I Llitus ex Mercurio .	pag. 96
I In Libidine abundat saliva .	16
	In

In mensium suppressione valet saliva.	58
In Baptrismate adhibetur saliva.	124
Innoxia mercurii assumptio.	303
Infantibus saliva cum cibis exhibetur.	60
Inventor mercurialis salivationis.	94
Judei conspuerunt Iesum.	116

L

L Ichenes curatæ à saliva.	pag.	56
L Lites inter Blasium, & Stennonem.		29
L Lues Gallica curata per mercurium.		107
L Lutum contra Fascinationem.		124

M

M Edici expuant in visendis agris.	pag.	62
M Membrana pituitaria quænam.		6
M Mercurius movet salivam.		96
M Mittere salivam in alium iniuria est.		117
M Morbi salivæ.		66
— — — orti ex mercuriali salivatione.		110
M Morsus serpentis à saliva sanatur.		53
M Movere salivam quid sit?		16
M Mors ex unctiõne mercurii.		112
M Mucus differt à saliva.		5
M Mutus, & Cæcus sanati à Christo.		56

N

N Arura morborum medicatrix .	pag. 74
Nervi ad glandulas salivales pertingunt.	16
Nerveus succus non datur .	22
Nicolaus Stenonis inventor salivaliū vasorum.	29
Nomen salivę prò stylo adhibetur .	124
Nova semper restant videnda .	20
Nuck invenit vasa salivæ .	31

O

O bservanda circà salivationem mercurialem :	
pag.	98 106
Olfactus rei gratæ movet salivam .	17
Omnia apud priores non meliora .	19
Oscula expuenda .	120

P

P ancreatis succus differt à saliva .	pag. 8
Panis masticatus chylefcit .	48
Papillæ sunt instrumentum gustus .	42
Perpetua salivatio .	72
Pituitaria membrana .	7

Privilegium salivæ.	55
Ptyalismus quid sit.	67
——— quotuplex.	68
Pueri tollerant vnctionem mercurii.	109
Pustulas abstergit saliva.	57

Q

Quatuor vasorum salivalium genera, & inventores.	pag. 27
Quæsitæ nonnulla circà salivam.	38
Quid indicet procul spuerè.	118
Quomodo fiat gustus.	43
—— salivam moueat mercurius.	104

R

R Epudii signum sputum.	pag. 118
-------------------------	----------

S

S Aliva in barbam stultitiæ signum.	p. 116
—— Verminola.	92
——— figit mercurium.	64
——— contrà febres.	58
——— vulnera glutinat.	ibid
	est

—————	est cosmetica .	36
—————	sedat sitim .	45
—————	ad gustum facit .	41
—————	deglutitionem faciliat .	40
—————	à sanguine provenit .	24
—————	Apoplecticorum spumosa .	4
—————	separatur à sanguine .	ibid.
—————	differt à sputo , & mucò .	5
—————	Mercurio associatur .	9
—————	non est mera aqua .	11
—————	miscetur omnibus alimentis .	9
Saliva	alimenta dissolvit .	12
—————	est solvens universale .	13
—————	nec à chylo , nec à Lympha .	21
—————	à Cerebro non provenit .	21
—————	abundat in Libidine .	17
—————	non est acida .	14
—————	Syderum .	126
Salivatio	lætales .	72
Salivæ	etimologia .	1
—————	Secretio .	36
—————	Vsus .	51
—————	materia non est à nervis .	4
—————	Definitio .	3
—————	nomina .	2
Scabies	salivatione soluta .	74
Scorbutus	curatus per salivationem .	109
Sputatores	pallent .	68

Sputatur morbus .	121
Sulphur dissoluit salem .	49
Symptomata salivatio .	73

V

V Aria de saliva, & sputo .	pag. 115
Vata salivalia noviter inventa .	27
Ventriculi glandulæ .	48
Vermes in saliva .	92
Vermes in sputo Cuculino .	126
Vini saliva quid ?	125
Vipera per salivam tabescit .	55
Ulcera sanat saliva .	57
Vomitu instante abundat saliva .	18
Vox facilitatur à saliva .	40
Vnguentum ex mercurio .	96
Vsus salivæ in Alchymia .	64
Vsus salivationis Mercurialis .	94
—— — saliva humanæ .	40
Vuartonus inventor valorum salivæ .	27

